

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

**Táborské gymnázium od Mnichovské dohody do
roku 1948**

Bc. Pavlína Cíhová

Plzeň 2019

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor Moderní dějiny

Diplomová práce

**Táborské gymnázium od Mnichovské dohody do
roku 1948**

Bc. Pavlína Cíchová

Vedoucí práce:

PhDr. Jaroslav Valkoun, Ph.D.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2019

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2019

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Jaroslavovi Valkounovi, Ph.D., za vedení diplomové práce. Dále také děkuji Mgr. Evě Fischerové, Ph.D., za hodnotné připomínky a zaměstnancům Státního okresního archivu v Táboře za jejich ochotu a pomoc.

Obsah

1 ÚVOD	1
2 VZNIK A VÝVOJ REÁLNÉHO GYMNÁZIA V TÁBOŘE.....	4
3 TÁBORSKÉ REÁLNÉ GYMNÁZIUM OD MNICHOVSKÉ DOHODY DO ZÁŘÍ 1939.....	9
3.1 Situace v Táboře od vyhlášení mobilizace do vzniku Protektorátu Čechy a Morava	9
3.2 Vývoj na gymnáziu od období Mnichovské dohody do konce školního roku 1938/1939	11
4 OD VYPUKNUTÍ 2. SVĚTOVÉ VÁLKY DO ZÁŘÍ 1941	15
4.1 Začátek války a tábořské povstání.....	15
4.2 Události školního roku 1939/1940	17
4.3 Školní rok 1940/1941	18
5 OD NÁSTUPU HEYDRICHA DO KONCE HEYDRICHIÁDY ...	23
5.1 Období Heydrichiády	25
6 VÝVOJ BĚHEM ŠKOLNÍHO ROKU 1942/1943	30
7 ŠKOLNÍ ROK 1943/1944 NA SLOUČENÉM REÁLNÉM GYMNÁZIU	35
8 POSLEDNÍ VÁLEČNÝ ŠKOLNÍ ROK	39
8.1 Od září 1944 do květnového povstání	39

8.2 Od osvobození do září 1945	43
9 ROZDĚLENÍ ŠKOL A POVÁLEČNÝ VÝVOJ NA GYMNÁZIÍCH.....	46
9.1 Školní rok 1945/1946	46
9.2 Školní rok 1946/1947	48
9.3 Školní rok 1947/1948	50
10 OSOBNOSTI.....	53
10.1 František Prehlík	53
10.2 Jindřich Bittner.....	55
10.3 Vincenc Kuba.....	56
10.4 František Hlaváč.....	58
10.5 Antonín Zeman	60
10.6 Osoby spojené s protinacistickým odbojem	62
11 ZÁVĚR	65
12 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ.....	68
13 RESUMÉ	73
14 PŘÍLOHY.....	74

1 ÚVOD

Školství v Táboře pociťovalo v období po třicetileté válce úpadek způsobený probíhající protireformací. Tento stav pokračoval až do poloviny 18. století, kdy začalo několik tábořských měšťanů usilovat o založení gymnázia. Škola tohoto typu totiž městu velice scházela, nejbližší vyšší vzdělání bylo možné získat v Jindřichově Hradci nebo Českých Budějovicích. Za několika odmítnutími stál spor mezi církevními a světskými představiteli a také otázka financování. Vzhledem k úsilí, jež město a jeho představitelé vyvinuli, bylo gymnázium pokládáno za jednu z nejdůležitějších institucí ve městě, jeho ředitelé tak často zasedali v městské radě a aktivně se angažovali ve veřejném životě Tábora.

Předkládaná diplomová práce *Táborské gymnázium od Mnichovské dohody do roku 1948* je zaměřena na události ovlivňující tábořské reálné gymnázium mezi lety 1938 a 1948. Dané období jsem zvolila kvůli změnám způsobeným Mnichovskou dohodou a komunistickým pučem v únoru 1948, přičemž chronologická část práce končí školním rokem 1947/1948.

Uvedené téma jsem zvolila, jelikož historii tábořského reálného gymnázia jsem se věnovala již ve své bakalářské práci *Historie Gymnázia Pierra de Coubertina v Táboře*, v níž jsem shrnula okolnosti vzniku a vývoj této vzdělávací instituce od prvních pokusů o založení školy až do roku 2012, kdy gymnázium slavilo 150 let existence. Během studia materiálů mě právě období let 1938–1948 zaujalo, nicméně vzhledem k rozsahu práce nebylo možné ho více rozvíjet. Dalším důvodem pro volbu tohoto tématu je osobní vazba, protože na tábořském gymnáziu jsem studovala.

Cílem této práce je bližší představení vývoje reálného gymnázia v Táboře na pozadí druhé Česko-Slovenské republiky, Protektorátu Čechy a Morava a poválečného období až do roku 1948. Protože reálné gymnázium celou první polovinu 20. století spolupracovalo s reálkou, s níž několikrát sdílelo budovu, a vyučující často působili na obou institucích, budou se v práci vyskytovat zmínky a odkazy také na tuto školu. Reálka byla v období Protektorátu změněna na druhé reálné gymnázium ve městě. Během sledovaného období na čas splynula obě gymnázia v jediný vzdělávací ústav

tohoto typu v Táboře, po krátkém oddělení se v roce 1949 obě stala základem pro současné Gymnázium Pierra de Coubertina.

Vlastní text diplomové práce je členěn do devíti kapitol, z nichž některé obsahují další podkapitoly. První kapitola nazvaná *Vznik a vývoj reálného gymnázia v Táboře* shrnuje okolnosti vzniku této instituce a sleduje jeho dějiny až do 30. let 20. století. Následující kapitola *Táborské reálné gymnázium od Mnichovské dohody do září 1939* obsahuje další podkapitoly. První z nich popisuje situaci v Táboře od vyhlášení mobilizace v září 1938 do vzniku Protektorátu, druhá je pak zaměřena na to, jak se gymnázium vypořádávalo s následky zmíněných událostí. To, jak školu ovlivnilo vypuknutí druhé světové války je nastíněno v následujících pěti kapitolách. První z nich *Od vypuknutí 2. světové války do září 1941* představuje události probíhající v Táboře na začátku války a věnována je počátečnímu období nacistické okupace. Druhá část je zaměřena na období, kdy Reinhard Heydrich působil v Protektorátu a na období heydrichiády. Následující kapitola pak popisuje, jak se gymnázium vyrovnávalo s následky předcházejícího období. Příčiny a následky sloučení obou táborských gymnázií jsou popsány v části věnující se školnímu roku 1943/1944. Kapitola věnovaná školnímu roku 1944/1945 je rozdělena na dvě podkapitoly, první z nich popisuje události do osvobození Protektorátu, druhá se zabývá následky války a jejich vlivem na školu. Poslední část zabývající se historií reálného gymnázia představuje ve třech podkapitolách určeným samostatným školním rokům poválečný vývoj na škole. Následující kapitola nazvaná *Osobnosti* pak obsahuje medailonky několika vybraných osobností, které výrazněji vystupovaly během zkoumané dekády.

Vzhledem k tomu, že téma táborského školství není příliš zpracováno, je tato práce založena na studiu archivních pramenů, nezanedbatelná část je založena na výročních zprávách školy. Hlavní oporou se stal fond Gymnázia Tábor umístěný ve Státním okresním archivu v Táboře, především pak kronika *Dějiny reálného gymnasia v Táboře 1863–1949*, z tohoto pramene jsem čerpala informace hlavně pro válečné roky. Nicméně během studia kroniky jsem narazila na několik nejasností a chyb. Například v případě křestního jména studenta Kárníka, ve zmíněné kronice byl veden jako Josef, ve výroční zprávě zase František. Také se v kronice nacházely nesrovnalosti

v případě událostí, u nichž nebylo jisté, zda se odehrály na reálce nebo na reálném gymnáziu. V takových případech jsem využívala výroční zprávy z daných let nebo almanach *Gymnázium Tábor: almanach ke 125. výročí založení školy*. Klíčovou publikací, ze které jsem čerpala obecné informace o protektorátním školství, byla kniha Jiřího Doležala *Česká kultura za protektorátu: školství, písemnictví, kinematografie*. Pro medailonky jednotlivých osobností jsem využila brožuru *Borotín v odboji v letech 1939–1945*, rozhovory s pamětníky z projektu *Paměť národa* a vydané almanachy.

Během studia pramenů byla výhodou přehledně zpracovaná školní kronika a výroční zprávy. Nicméně zasazení děje na škole do širšího kontextu vývoje událostí v Táboře komplikoval nedostatek literatury. Z tohoto důvodu jsem využila kroniku *Pamětní kniha města Tábora*, jež byla nicméně velmi ovlivněna komunistickou propagandou. Zklamáním byly roky následující po válce, k nimž není dostatek materiálů, především *Výroční zpráva Masarykova státního reálného gymnasia v Táboře za školní rok 1947–1948*. Výroční zprávy i zápisy ve školní kronice popisují pouze bodově probíhající události daného roku a vyzdvihují zásluhy Sovětského svazu a Rudé armády, přičemž opomíjejí pomoc Správy Spojených národů pro pomoc a obnovu (UNRRA), naopak je pouze zmiňována pomoc Rodičovského sdružení působícího na škole. Podobně jsou v pramenech opomíjeny zásluhy poválečného ředitele Zemana a jeho odchod je v kronice pouze letmo zmíněn. Podobného schématu se drží i almanach věnován 125. výročí založení reálného gymnázia v Táboře z roku 1987. K získání skutečného vhledu do dané situace na škole by pomohly výpovědi pamětníků, které se mi nepodařilo získat.

2 VZNIK A VÝVOJ REÁLNÉHO GYMNÁZIA V TÁBOŘE

Situace v tábořském školství se začala stabilizovat až ve 2. polovině 18. století, kdy se město vzpamatovalo z předchozích konfliktů, které měly mimo jiné za následek i to, že původně plně protestanské město přešlo pod kontrolu katolické církve. Od roku 1750 byl Tábor hlavním městem nově vzniklého tábořského kraje, ale zatím rostl jeho význam pouze jako administrativního centra a dopravního uzlu.¹ Kulturní složka zaostávala, takže jeho představitelé začali uvažovat o založení gymnázia. První žádost o založení školy tohoto typu odeslali měšťané v roce 1765, nicméně to byl první z mnoha neúspěšných pokusů. Zlepšení této situace nastalo až po roce 1847, kdy se město snažilo zaměřit především na rozvoj vzdělání. V roce 1849 se delegace představitelů města Jakuba Zeise a Františka Veselého vydala do Vídně s návrhem na zřízení státního gymnázia. Ministr kultu a vyučování Leopold Thun tento návrh zamítl. Snaha měšťanů ale neutichla, prozatím svou pozornost obrátili na založení nižší reálky, ke kterému úspěšně došlo v roce 1851.²

Nicméně většina představitelů města se stále nevzdávala myšlenky na vlastní gymnázium, proto v roce 1858 navrhl profesor Emanuel Kregcz zřízení nižšího gymnázia vedle již existující nižší reálky.³ Žádost byla zaslána na c. k. ministerstvo kultu a vyučování, které ji výnosem č. 3241 opět zamítlo. Spojení dvou typů škol, rozdílně zaměřených se jevílo jako nevýhodné. Jako kompenzace za zamítnutý návrh bylo městu nabídnuto založení nižšího gymnázia, které by ovšem fungovalo zcela samostatně, nezávisle na reálce. Tuto myšlenku zavrhl tábořské zastupitelstvo, protože město nemělo dostatek finančních prostředků na provoz dvou samostatných škol tohoto typu. Představa spojení reálky a gymnázia nezapadla, v roce 1861 Tábor podal další žádost o založení kombinovaného reálného gymnázia. Tentokrát nedošlo k přímému zamítnutí a návrh se projednával. Přestože bylo potřeba žádost urgovat, město plánovalo otevření už v září 1862. Poté, co došlo ke schválení učebního plánu a také češtiny jako

¹ KLÍNKOVÁ, Hana, AUGUSTA, Pavel, (eds.), *Kniha o městě Tábor*, Praha 2001, s. 16.

² Státní okresní archiv Tábor, fond Gymnázium Tábor (1849) 1851–2003, kniha č. 167. *Dějiny reálného gymnasia v Táboře 1863–1949*.

³ Gymnázium je starším typem školy, zaměřeným především na humanitní obory. Reálka naopak své studenty vzdělává v přírodních vědách a živých jazycích. Reálné gymnázium kombinovalo obě tyto školy.

hlavního vyučovacího jazyka, nic nebránilo tomu vybrat odpovídající členy učitelského sboru a ředitele. Tím se stal český vlastenec Václav Křížek.⁴ Ve stejném období na škole působily významné osobnosti, v čele s Martinem Kolářem, Karlem Thirem nebo později Augustem Sedláčkem. Táborské reálné gymnázium se stalo prvním tohoto typu v monarchii, podle něj vznikaly další školní instituce⁵ po celém Rakouském císařství.⁶

Až do května 1870 patřilo reálné gymnázium městu Tábor, ovšem výdaje byly vysoké a městská rada nezvládla dostát všem svým závazkům.⁷ V zastupitelstvu v tomto ohledu nepanovala shoda, po několikaleté diskuzi ustoupil ředitel školy Křížek a vzdal se svého poslaneckého mandátu, který představoval jeden ze sporů v městské radě. Díky čemuž už nic nebránilo tomu, aby škola přešla pod správu státu. Nicméně škola reformního typu, jako reálné gymnázium s češtinou jako hlavním jazykem, se zdála pro monarchii nevyhovující. Z toho důvodu byl od roku 1875 na škole zaveden nový plán pro reálky, který měl postupně začít dělit školu na reálnou a gymnaziální část tak, aby se staly kompletně samostatné. K samotnému rušení reálných tříd se přistoupilo až v roce 1887, podle rozhodnutí císaře ze dne 20. července 1887, čímž se škola začala měnit na klasické gymnázium. Proměna byla dokončena v roce 1891, od následujícího školního roku už ve městě fungovalo pouze klasické gymnázium.⁸

Nastalá situace přinesla do táborského školství opět komplikace. Ve městě znatelně chyběla reálka, proto v roce 1899, po dohodě města se státem, došlo k založení samostatné státní reálky, jejímž vyučovacím jazykem byla čeština. Nově vytvořená instituce nicméně sídlila ve stejné budově jako gymnázium, což se jevílo z dlouhodobého hlediska jako nemožné, po plném otevření všech sedmi tříd reálky by obě školy nemohly v jedné budově plnohodnotně fungovat. Z tohoto důvodu město

⁴ Václav Křížek se významně přičinil o vznik mluvnice jihoslovanských jazyků a dalších učebnic. Své vlastnictví se snažil předat také studentům, se kterými se na táborském gymnáziu setkal, jako byli Ladislav Quis nebo Josef Holeček. Také byl ve své době jednou z nejdůležitějších osob v táborském okrese, např. z pozice okresní školního inspektora se zasloužil o rozvoj místní školské sítě.

⁵ Reálná gymnázia následně vznikla například v Chrudimi, v Praze na Malé Straně a v Plzni.

⁶ Státní okresní archiv Tábor, fond Gymnázium Tábor (1849) 1851–2003, kniha č. 167. *Dějiny reálného gymnasia v Táboře 1863–1949.*

⁷ Především se jednalo o finanční podporu pro studenty z nemajetných rodin a platy zaměstnanců školy. Měšťané totiž neodváděli slíbené částky do podpůrného fondu školy.

⁸ Státní okresní archiv Tábor, fond Gymnázium Tábor (1849) 1851–2003, kniha č. 167. *Dějiny reálného gymnasia v Táboře 1863–1949.*

začalo hledat místo pro novou školní budovu, po uvážení všech možností byl zvolen prostor Krajské zahrady. Finální zakončení stavby prostorů pro reálku proběhlo během roku 1906, kdy došlo i k jejímu slavnostnímu otevření. Budova⁹ patřila mezi nejmodernější ve městě a plně vyhovovala potřebám školy. Díky výstavbě samostatných prostor pro reálku se ulevilo gymnáziu, které tak získalo učebny navíc, čímž došlo k výraznému usnadnění výuky na škole.¹⁰

Vyrovnanou situaci narušilo až 28. července 1914 vyhlášení války. Gymnázium i reálka přišly o některé vyučující¹¹ a studenty vyšších ročníků, kteří museli narukovat. Kvůli tomu byl profesorský sbor oslaben a k ustálení došlo až v průběhu března 1915. Gymnázium také nemělo v té době stabilní vedení, ředitel František Pich byl zdravotně indisponován, takže ho od září 1914 zastupoval Antonín Turek, jehož od roku 1915 nahradil František Tajrych. Nového ředitele škola získala až v říjnu 1916, stal se jím Antonín Zlatníček.¹² Od ledna 1915 se gymnázium a reálka opět dělily o jednu budovu, protože prostory reálky zabrala záložní vojenská nemocnice. Původně to měla být budova gymnázia na Klášterním náměstí, nakonec se zdála jako výhodnější volba budova reálky, protože byla modernější a prostornější. Zastaralé a nevyhovující prostory gymnázia tak musely za daných okolností nutně projít modernizací.¹³ Obě instituce také přijímaly mezi své studenty žáky z obsazených území, především z oblasti Haliče, což vedlo k dalším potížím s kapacitou. V budově nebyl dostatek učeben, takže se školy musely střídat v půldenním vyučování. Gymnázium mělo vyhrazená dopoledne od

⁹ Budova reálky, vystavěna na pozemcích Krajské zahrady, stojí na tehdejším Husově, pozdějším Riegrově a dnešním Křižíkově náměstí. Zajímavostí je tělocvična umístěna ve druhém patře budovy, která zároveň suplovala školní kapli, jež na pozemku nebyla vystavěna.

¹⁰ Tábořské gymnázium slavilo sto let své historické budovy. In: *Tábořsko*. Roč. 10, č. 39 (27. 9. 2006), s. 12.

¹¹ Z gymnázia narukovali Josef Čapek, Miroslav Sobotka, Josef Hruša, Josef Brejla, Alois Samec, Vladimír Jiránek, František Hlaváč, Stanislav Wirth, Alois Šimák, Václav Ferbr, Blažej Koukl, Josef Zeman, Antonín Turek a Jaroslav Hecht.

¹² Na této pozici zůstal po celou dobu války, i po vzniku samostatného státu, do penze odešel až v roce 1923.

¹³ Budova na Klášterním náměstí neměla zavedené elektrické osvětlení, bylo zavedeno až na začátku roku 1915.

pondělí do středy a odpoledne od čtvrtka do soboty, studenti reálky chodili do školy naopak.¹⁴

Školní rok 1918/1919 začal ještě jako válečný, tudíž byl zahájen jako obvykle, oslavnými projevy na počest císaře a mši *Te Deum*. Postoj školy k odboji byl pravděpodobně kladný, několik čerstvých absolventů i učitelů se přidalo k legiím v Rusku a Itálii. Až po vzniku samostatného státu 28. října 1918 propukly neformální oslavy v učitelském sboru, o tom, že to byla vítaná změna svědčí záznamy ve školní kronice. Oficiální školní oslava musela počkat, od počátku školního roku se šířila chřipková epidemie, tudíž byly školy od 10. října až do 5. listopadu uzavřeny. Slavnost na počest vzniku státu tak proběhla se zpožděním. Další slavnostní chvíle město a školy prožívaly 21. prosince, kdy Tábor navštívil prezident Tomáš Garrigue Masaryk během návratu do vlasti. Na vlakovém nádraží ho kromě zástupců města vítali také studenti tábořských středních škol. Jedním z posledních slavnostních aktů bylo 14. března 1919 vysazení lípy Svobody před budovou reálky na Riegrově náměstí, na němž se podíleli všichni studenti místních středních škol.¹⁵

Významnou změnu pro gymnázium na Klášterním náměstí přinesl rok 1921, v červnu byla výnosem č. 45379 z 22. června škola přeměněna zpět na reálné gymnázium. Klasické třídy se postupně měnily na reálné gymnaziální.¹⁶ Oproti předválečnému období došlo k modernizaci i v učitelském sboru, první učitelkou na škole se stala Božena Bryjscejnová v roce 1921. Během 2. poloviny 20. let došlo ke zvýšení počtu studentů, v roce 1929 školu navštěvovalo 468 studentů, a také se projevila zastaralost školní budovy. Proto se v této době přistupovalo k menším rekonstrukcím, které částečně komplikovaly výuku. Až v roce 1931 došlo k větší rekonstrukci školní budovy, díky které se rozšířily prostory pro výuku. Vzhledem ke stále se zvyšujícímu počtu studentů se během celých 30. let škola potýkala s nedostatkem prostor, město tedy uvažovalo o výstavbě nové budovy, podobně jako s prostory pro reálku. Vzhledem k nedostatku financí a problémům při hledání vhodných pozemků se během 30. let

¹⁴ VANDROVCOVÁ Jitka, VANDROVCOVÁ Lenka, (eds.), *Velké návraty, aneb, Jak žili jsme v Táboře před sto lety*, Tábor 2018, s. 58–59.

¹⁵ Tamtéž.

¹⁶ KASPER, Tomáš, KASPEROVÁ, Dana, *Dějiny pedagogiky*, Praha 2008, s. 198.

nepřistoupilo k realizaci, kvůli následujícím událostem se od tohoto návrhu trvale ustoupilo a budově na Klášterním náměstí tak musely postačit drobnější rekonstrukce.¹⁷

¹⁷ Státní okresní archiv Tábor, fond Gymnázium Tábor (1849) 1851–2003, kniha č. 167. *Dějiny reálného gymnasia v Táboře 1863–1949.*

3 TÁBORSKÉ REÁLNÉ GYMNÁZIUM OD MNICHOVSKÉ DOHODY DO ZÁŘÍ 1939

3.1 Situace v Táboře od vyhlášení mobilizace do vzniku Protektorátu Čechy a Morava

V Táboře vyhlášení všeobecné mobilizace 23. září 1938 všichni jeho obyvatelé silně pocítili. Nejenže ve městě sídlil 305. dělostřelecký pluk,¹⁸ ale město představovalo jednu z klíčových dopravních křižovatek při přepravě vojáků na hranice státu. Významné byly především mosty přes Vltavu, tedy železniční v Červené nad Vltavou a silniční Podolský most. Tyto cesty umožňovaly přepravovat armádu rychleji na určené pozice a všechny vedly přes Tábor.¹⁹ Během mobilizace armáda zabrala pro svou potřebu několik větších objektů ve městě, mezi nimi také budovu gymnázia na Masarykově náměstí.²⁰ Výuka poté probíhala společně s reálkou na Riegrově náměstí,²¹ a to až do 9. října, kdy skončila demobilizace armády.²² Po přijetí Mnichovské dohody se do Tábora z pohraničí začali přesouvat čeští obyvatelé, ale také němečtí a židovští uprchlíci. Takový nápor znamenal zhoršení bytové situace ve městě. Také bylo třeba umístit žáky a studenty z postoupeného území do škol, často jen na kratší dobu, než se jejich rodiny mohly přesunout za příbuznými nebo prací.²³

Až do března 1939 město žilo vlastním tempem, které sice bylo poznamenáno předcházejícími událostmi, ovšem většina osob stále zůstávala na svých pozicích a nebyla omezována. To se změnilo v noci z 15. na 16. března, kdy do Tábora po písecké silnici dorazila německá armáda. Ta začala okamžitě s obsazováním kasáren a úřadů ve městě. Poté, co byl 16. března 1939 vyhlášen Protektorát Čechy a Morava, následovalo

¹⁸ V Táboře byla vojenská posádka umístěna v roce 1932, poté co byla vybudována nová kasárna.

¹⁹ Státní okresní archiv Tábor, fond Městský národní výbor Tábor, (1867) 1945–1990 (1991), kniha II. *Pamětní kniha města Tábora*, s. 332.

²⁰ Dříve Klášterní náměstí.

²¹ V současnosti Křížíkovo náměstí.

²² Státní okresní archiv Tábor, fond Gymnázium Tábor (1849) 1851–2003, kniha č. 167. *Dějiny reálného gymnasia v Táboře 1863–1949*.

²³ KLÍNKOVÁ, AUGUSTA, s. 19.

zatčení několika desítek tábořských občanů,²⁴ včetně starosty města Václava Soumara, kteří byli následně umístěni ve věznici na Starém Městě.²⁵ V červnu v Táboře vznikla venkovní úřadovna gestapa, která převzala dům č. p. 1631,²⁶ v němž se do té doby nacházely důstojnické byty. Zde pak probíhaly všechny výslechy a obvinění zde byli vězněni.²⁷ Spolu s počátkem německé okupace se v Protektorátu Čechy a Morava vytvořilo několik organizovaných odbojových skupin, ale konaly se i spontánní akce na protest proti příjezdu vojska.²⁸ Na Tábořsku fungovala od března 1939 odnož Obrany národa²⁹ (dále jen ON). Mezi hlavní představitele této organizace v okolí Tábora patřili Antonín Březina a Antonín Szafrán,³⁰ zároveň s ní úzce spolupracovali absolventi tábořského gymnázia Svatopluk Heřmánek a Bohumil Hrstka. Poté, co se skupině podařilo spojit s Prahou, se do jejího čela dostal plukovník Cyril Pazdera. Kromě předávání informací se náplní práce ON stalo také shromažďování zbraní na teoretický souboj s německými jednotkami. Kromě vojenské sekce ON došlo brzy k vytvoření také civilní složky, která na Tábořsku sehrála významnější roli než vojenská. S ON spolupracoval také bývalý student tábořského reálného gymnázia Karel Mareš, pilot *Royal Air Force* (dále jen RAF).³¹

Nicméně Němci se neprodleně po svém příchodu do Tábora snažili představit obyvatelům nejen jako ti, kteří zatklí některé jejich spoluobčany, ale také jako „zachránci“. Do města nechali dopravit polní kuchyně, ze kterých na ulici obyvatelům podávali polévku. Jídlo nabízeli především chudým a nezaměstnaným, ale podle vzpomínek svědků, se ve frontě našel také bohatý zlatník, který chtěl svou účastí projevit podporu Němcům. Vše dostatečně dokázala zužitkovat propaganda, čímž mohli

²⁴ Uvězněno během prvního dne okupace bylo asi 60 osob. Nejvyšší počet byl Židů, komunistů, sociálních demokratů a inteligence.

²⁵ KLÍNKOVÁ, AUGUSTA, s. 19.

²⁶ Dnes se ulice jmenuje Politických vězňů.

²⁷ KLÍNKOVÁ, AUGUSTA, s. 19.

²⁸ Ještě 16. března 1939 někdo z obyvatel Tábora zavázal soše Jana Žižky umístěné na jeho památníku na Žižkově náměstí oči, aby ho „ušetřil pohledu“ na to, co se děje přímo před ním. Zdroj: HOJDAR, Jaroslav. *Vyprávění válečného kluka: kronika protinacistického odboje na Tábořsku*, Praha 2014, s. 7–8.

²⁹ Odbojová organizace Obrana národa vznikla v roce 1939, jejími členy byli především bývalí členové československé armády. Mezi první zakládající členy patřili také generálové Josef Bílý, Sergej Ingr a Sergej Vojcechovský.

³⁰ Szafrán byl otcem studenta reálného gymnázia v Táboře, za svou protiněmeckou činnost ho Němci nechali popravit.

³¹ HOJDAR, *Vyprávění válečného kluka*, s. 5–6.

nacisté prokázat, jak se starají o blaho Čechů na území Protektorátu. Veškeré náklady na jídlo a provoz kuchyní byly později naučtovány městskému zastupitelstvu, ovšem to se snažila německá propaganda utajit.³²

3.2 Vývoj na gymnáziu od období Mnichovské dohody do konce školního roku 1938/1939

Svou podporu prezidentu Benešovi a víru v mobilizaci československé armády vyjádřili studenti na konci září 1938, kdy se jich sešlo v aule školy přibližně 200. Pod vedením oktávánů se tato skupina vydala k tábořskému hejtmanství. Zde se připojila k dalším obyvatelům města. Zástupci dělníků z tábořských továren pak předali svou a studentskou rezoluci hejtmanovi, následně se skupina rozešla.³³ Toto odhodlání však vystřídal zklamání po přijetí Mnichovské dohody. Jak je zmíněno výše, tábořské reálné gymnázium i reálka se dělily o prostory v době mobilizace v září a říjnu 1938, výuka tak probíhala podobně jako během první světové války, obě školy se střídaly v půldenním vyučování v modelu tři dny odpoledne a tři dopoledne. Stejně jako na všechny československé školy i na místní gymnázium a reálku bylo přijato 180 studentů z rodin, které přišly z odstoupeného území, ale i Slovenska a Podkarpatské Rusi. Z původního počtu studentů 727 stoupl jejich počet na 810, na reálce v této době studovalo přes 600 žáků, společně tak tyto dvě instituce vzdělávaly nejvíce studentů za celou historii středního školství v Táboře. Výuku tak již od počátku školního roku 1938/1939 ovlivňovaly nepříznivé podmínky. K částečné stabilizaci došlo až od poloviny října, v té době se gymnázium vrátilo do své budovy na Masarykově náměstí.³⁴

Postoj školy k nastalé situaci nastiňuje činnost divadelní sekce Vzdělávacího a výchovného sdružení, která uvedla na podzim hru „Chlapci na stráži“³⁵ slovenského

³² Tamtéž, s. 17.

³³ DOLEJŠ, Svatopluk. *Vzpomínky*. In: Gymnázium Tábor: almanach ke 125. výročí založení školy, Tábor 1987, s. 103.

³⁴ Státní okresní archiv Tábor, fond Jedenáctiletá střední škola Tábor (Reálka) 1901–1960 (1980), kniha č. 2. *Kronika c. k. reálných škol v Táboře od r. 1900*.

³⁵ Hru Borodáč napsal pod pseudonymem Ján Debnár k výročí vzniku Československého státu. Mezi sepsáním a uvedením ovšem došlo k mnichovským událostem, takže uvedena byla až v předvečer výročí Martinské deklarace. Děj se odehrává před koncem první světové války na slovenské vesnici, vykreslen je

dramatika Jána Borodáče, ta se u diváků setkala s úspěchem, jak je uvedeno: „*nejen s úspěchem morálním, ale také finančním*“.³⁶ V období krátce po Mnichovské dohodě věnovali profesori velký důraz na správné využívání českého jazyka a pořádali přednášky věnované dílům Antonína Sovy nebo Karla Čapka. Dalším důkazem toho, že představitelé gymnázia smýšleli silně protiněmecky, představuje skutečnost, že škola umožnila studentovi židovského původu Jiřímu Leschnerovi absolvovat maturitní zkoušky o tři měsíce dříve. Leschner se totiž s rodiči chystal natrvalo odstěhovat do Palestiny, poslední část závěrečné zkoušky splnil 8. března 1939, díky čemuž mohl s rodiči včas vycestovat i s ukončeným vzděláním.³⁷

Zásah v podobě vzniku Protektorátu vedl několik profesorů gymnázia, v čele s mladým profesorem chemie a biologie Františkem Ledvinkou, jenž 16. března 1939 řekl svým studentům: „*Dnes si budeme vyprávět o něčem jiném, o historii. Byli jsme několik set let samostatní. Pak zhruba polovinu, 300 let, jsme byli pod Habsburky. Potom přišlo 20 let svobody, tak si sami vypočítejte, jak dlouho budeme v područí. Že to nebude rok, dva, na to se připravte... a pozor na charaktery.*“³⁸ Tímto odvážným projevem riskoval v lepším případě výpověď, v horším vězení nebo trest smrti, přesto uznal za vhodné informovat své svěřence a varovat je.³⁹

Neprodleně po vzniku Protektorátu německá armáda částečně zabrala prostory gymnázia na Klášterním náměstí,⁴⁰ situace tak vyžadovala krácení vyučování, které opět probíhalo pouze půldenně, tentokrát se ve výuce střídalo gymnázium s chlapeckou školou, která zde byla dočasně umístěna.⁴¹ Kromě zmíněných problémů týkajících se především nedostatku učeben došlo během jara a léta 1939 k odchodu několika členů profesorského sboru i studentů. Nová okupační správa se snažila odstranit osoby, které

zde konflikt mezi Slováky a Maďary. Proto v době uvedení došlo k upozadění významu vzniku Československa a naopak se do popředí dostal aktuálnější boj proti Maďarsku.

³⁶ XXXIV. *Výroční zpráva Státní reálky v Táboře za školní rok 1938–1939*. Tábor 1939, s. 22.

³⁷ Tamtéž, s. 22.

³⁸ DOLEJŠ, Svatopluk. *Vzpomínky*. In: *Gymnázium Tábor: almanach ke 125. výročí založení školy*, Tábor 1987, s. 103.

³⁹ Tamtéž.

⁴⁰ Toto náměstí se během války vrátilo ke svému původnímu názvu, nacisté spolu s odstraňováním všeho, co připomínalo předchozí dobu, odstranili samozřejmě i čestný název Masarykovo náměstí. K tomu se vrátilo až po válce.

by mohly způsobovat v budoucnu potíže. Na gymnáziu byla nejcitelnější ztráta ředitele Františka Prchlíka,⁴² jeho odchod nacisté pečlivě zamaskovali.⁴³ Z reálky odešel profesor Josef Brejla a ředitel Jan Kolář, jehož pravomoci převzal nejdříve Jindřich Bittner⁴⁴ a později, od 1. dubna 1939 Stanislav Woznica.⁴⁵

Změny ve vedení škol znamenaly předzvěst mnohem rozsáhlejších akcí. Už během července a srpna 1939 začalo Ministerstvo školství a národní osvěty (dále MŠANO) vydávat výnosy pro úpravu stanov českých škol. Vládní nařízení ze 4. července 1939 o právním postavení Židů ve veřejném životě se dotkla studentů neárijského původu.⁴⁶ Z táborského gymnázia pak následně odešlo několik osob z řad studentů, ale také dalších pedagogů kvůli „rasovým důvodům“.⁴⁷ Další změnu přinesla v polovině srpna jazyková nařízení, která stavěla německý jazyk před český. Zároveň už od března 1939 probíhala kontrola využívaných učebnic a školních pomůcek, stejně jako knih v učitelských knihovnách na školách.⁴⁸ Během kontrol se zjišťovala také přítomnost spisů autorů,⁴⁹ kteří byli vnímáni za nepřátelsky naladěné vůči nacistickému Německu, nebo se nehodily z historického hlediska, protože nezapadaly do koncepce Třetí říše.⁵⁰

Poměrně klidný konec školního roku ještě nenasvědčoval tomu, že za několik měsíců vypukne válka, která ještě více ovlivní chod českých škol tím, že velké množství

⁴¹ Státní okresní archiv Tábor, fond Jedenáctiletá střední škola Tábor (Reálka) 1901–1960 (1980), kniha č. 2. *Kronika c. k. reálných škol v Táboře od r. 1900.*

⁴² Více viz kapitola 10.1 František Prchlík.

⁴³ V kronice gymnázia je odchod ředitele Prchlíka vysvětlen tak, že podle hesla „mládí vpřed“ uvolnil své místo mladším kolegům. Ovšem v zápisech psaných tajně a do kroniky zpětně doplněných je uvedeno, že k odchodu byl donucen.

⁴⁴ Více viz kapitola 10.2 Jindřich Bittner.

⁴⁵ XXXIV. *Výroční zpráva Státní reálky v Táboře za školní rok 1938–1939.* Tábor 1939, s. 3.

⁴⁶ DOLEŽAL, Jiří. *Česká kultura za protektorátu: školství, písemnictví, kinematografie,* Praha 1996, s. 43–45.

⁴⁷ Státní okresní archiv Tábor, fond Gymnázium Tábor (1849) 1851–2003, kniha č. 167. *Dějiny reálného gymnasia v Táboře 1863–1949.*

⁴⁸ DOLEŽAL, s. 43–45.

⁴⁹ Především k nim patřily publikace Tomáše Garrigua Masaryka a Edvarda Beneše. Beneš měl navíc v Táboře a jeho okolí zvláštní postavení díky tomu, že s manželkou často ve 2. polovině 30. let pobývali ve své vile v Sezimově Ústí. Jeho odchod do exilu působil rozporuplně, především pak byl důsledně upraven komunistickým režimem, aby působil negativně. Už v květnu 1939 táborská Vlajka požadovala, aby město Beneše zbavilo čestného občanství, k tomu nakonec došlo až 21. prosince 1939.

⁵⁰ Státní okresní archiv Tábor, fond Městský národní výbor Tábor, (1867) 1945–1990 (1991), kniha II. *Pamětní kniha města Tábora,* s. 347.

studentů a učitelů se do nich dalších 6 let, případně vůbec, nevrátí. Několik učitelů, včetně bývalých ředitelů⁵¹ reálky i gymnázia, patřilo mezi členy zednářské lóže,⁵² další zase představovali potenciální hrozbu kvůli jejich politické a kulturní činnosti během trvání První republiky. Tyto osoby gestapo odvedlo mezi prvními. Tímto krokem se nacistické orgány zbavily pevně semknutých učitelských sborů, u kterých se dalo očekávat, že povedou výuku v duchu „československých idejí“.⁵³

⁵¹ Ředitel gymnázia Prchlík a ředitel reálky Kolář.

⁵² V roce 1932 byl v Táboře ustanoven zednářský kroužek Most, spadající pod pražskou lóži Most. Tento kroužek zanikl v roce 1935. Jeho členové tak přešli pod kroužek Kalich, který vznikl v roce 1934 pod lóží Pravda vítězí. *Táborští svobodní zednáři*. In: Husitské muzeum v Táboře [online], [cit. 2018-10-10]. Dostupné z: <http://www.husitskemuzeum.cz/taborsti-svobodni-zednari/>.

⁵³ XXXV.–XLII. *Výroční zpráva státního reálného gymnasia v Táboře Riegrovo nám. za školní roky 1939/40–1946/47*, Tábor 1949, s. 4–5.

4 OD VYPUKNUTÍ 2. SVĚTOVÉ VÁLKY DO ZÁŘÍ 1941

4.1 Začátek války a tábořské povstání

Když Německo v pátek 1. září 1939 napadlo Polsko, bylo zřejmé, že ani všechny ústupky, ke kterým se přistoupilo v předchozím roce, nedostačovaly k zachování trvalého míru. Spolu s vyhlášením války došlo k další vlně zatýkání, tentokrát mnohem rozsáhlejší. Osoby, které mělo gestapo již delší dobu na seznamu, nacisté okamžitě zatkli, týkalo se to především těch, kteří mohli stát za formováním jakékoliv typu odboje. V Táboře pak došlo z počátku války k zatčení 26 osob. Ze sídla tábořského gestapa byli všichni převezeni do pražské věznice na Pankráci, kde se podrobili výslechům a následně odtud putovali do koncentračních táborů. Kromě zatýkání se města týkaly také další postihy, například zákaz veškerých tanečních zábav ve všech veřejných podnicích.⁵⁴

Významnější událostí, kde se výrazněji projevil odpor občanů města vůči německé okupaci, bylo tzv. Tábořské povstání, které proběhlo jen měsíc po začátku války. Poté, co Německo zaútočilo na Polsko, lidé tajně doufali, že německá armáda bude poražena. Když se tak nestalo, rozšířila se poměrně rychle fáma, že se Německo dohodlo se Sovětským svazem na odchodu německého vojska z území Protektorátu. Jako důkaz tohoto tvrzení někteří pokládali fakt, že z tábořské radnice byla odstraněna tabulka s německým označením, ovšem následující den došlo k jejímu nahrazení jinou, s novým názvem úřadu – *Stadtamt*. Po několika dnech, kdy se městem nesly zvěsti o tom, že Němci odjíždějí, vypuklo 17. října 1939 otevřené povstání. Někdo rozšířil, že Protektorát je už osvobozován Rudou armádou,⁵⁵ od rána se městem šířily „zaručené“ zprávy o tom, že „*Rusové sou už v Jihlavě*“.⁵⁶ V podvečer se už několik stovek obyvatel Tábora shromáždilo na Žižkově náměstí, kde se dozvěděli opět další nepravdivou zprávu, že zástupci Rudé armády jednájí s německým velitelstvím v hotelu Grand na

⁵⁴ Státní okresní archiv Tábor, fond Městský národní výbor Tábor, (1867) 1945–1990 (1991), kniha II. *Pamětní kniha města Tábora*, s. 345–346.

⁵⁵ Lidé si vůbec nepřipouštěli nedávno podepsaný Pakt Ribbentrop-Molotov mezi Německem a Sovětským svazem a to, že tyto dva státy byly v té době spojenci a společně si rozdělily Polsko.

⁵⁶ HOJDAR, *Vyprávění válečného kluka*, s. 18.

Riegrově náměstí. To byl pro mnohé signál k tomu, aby se začali radovat a vyzdobili si klopy trikolorami. Táborské gestapo stále mlčelo a nepodniklo nic ani v momentě, kdy dav napadl člena německé policie, který odváděl zatčeného muže do vězení na Starém Městě. To, že všechny akce zůstaly bez reakce, utvrzovalo lid shromážděný na náměstí v jeho přesvědčení, že s německou okupací je opravdu konec. Jaroslav Vacek,⁵⁷ jeden z vůdců táborské odnože ON, dokonce uvažoval o tom, že zorganizuje přepadení budovy gestapa. Shromáždění na náměstí, které přecházelo postupně v demonstraci, se účastnili také členové komunistického odboje na Táborsku, včetně jeho vůdce Vojtěcha Kalkuse. Ovšem v pozdních večerních hodinách se k táborským občanům dostala tentokrát již pravdivá zpráva, že všechny předchozí informace byly smyšlené.⁵⁸

Druhý den, 18. října, gestapo začalo reagovat. Došlo k zatčení několika představitelů tohoto povstání, které následně odvedli do věznice táborského gestapa. Zde je pak podrobili výslechu a mučení za dohledu velitele služebny Heinricha Reisera a člena gestapa Karla Müllera, odtud některé převezli do koncentračních táborů, další odsoudila německá správa k trestu smrti. Obyvatelé Tábora byli pomocí letáků upozorněni na to, že jakékoliv předem nepovolené shromažďování je zakázané. Taktéž se připomínalo, že 28. říjen 1939 je klasický pracovní den, což ovšem lidem nezabránilo v tom, alespoň tiše uctít památku 21. výročí vzniku Československé republiky.⁵⁹

V roce 1940 byla odhalena větší část vojenské složky ON, vedoucího této odnože, Cyrila Pazderu, Němci zatkli a spolu s dalšími vedoucími představiteli popravili. Civilní složka ON zůstávala neodhalena, jejím velitelem se na konci roku 1939 stal Jaroslav Vacek, čímž do odboje zapojil svého syna i starší dceru Věru, studentku táborského gymnázia. Místní odnož ON od počátku války úzce spolupracovala s odbojem táborských železničářů, tuto odbojovou skupinu vedl František Sivera, otec studenta gymnázia Otakara Sivery.⁶⁰ Na Táborsku fungoval od počátku války také ilegální komunistický odboj, ovšem v roce 1941 téměř zanikl a po

⁵⁷ Jaroslav Vacek měl dobré pracovní postavení pro činnost v odboji, působil jako vrchní dozorce táborské věznice, takže měl poměrně snadný přístup k zatčeným a věděl, kdo jak případně vypovídal.

⁵⁸ HOJDAR, *Vyprávění válečného kluka*, s. 20.

⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁰ Tento odboj byl úzce napojen na pražský Petiční výbor Věrní zůstaneme. Jejich úkolem byly především sabotáže na železnici, která v Táboře představovala důležitý dopravní uzel.

napadení Sovětského svazu většinu členů Němci popravili nebo poslali do koncentračních táborů.⁶¹

4.2 Události školního roku 1939/1940

Změny probíhající v Protektorátu po vypuknutí války se neprodleně promítly do chodu gymnázia a reálky. Bývalého ředitele gymnázia Prchlíka 1. září 1939 spolu s jeho bývalými kolegy z reálky Antonínem Zemanem,⁶² Jaroslavem Potměšilem a Bittnerem odvedla okupační správa do koncentračního tábora Buchenwald. Dále se školy dotkl odchod studentů z rodin, které se projevovaly protiněmecky, v takových případech nezáleželo na tom, zda se to týká pouze rodičů nebo jiných příbuzných. Studenty gestapo zatklo a v některých případech dále převezlo do koncentračního tábora.⁶³ Na uvolněnou pozici ředitele gymnázia místo zatčeného Prchlíka nastoupil po naléhání kolegů Vincenc Kuba,⁶⁴ který zůstal věrný Československu. Snažil se ze všech sil krýt různé přestupky a chránit studenty i své kolegy, aby nezbýval prostor pro perzekuci ze strany nacistů. Tlak školních úřadů se nicméně projevoval silně na každodenním chodu školy, studenti i vyučující byli pravidelně podrobováni přednáškám a výstrahám proti nežádoucímu chování.⁶⁵

Školství představovalo jednu z oblastí života v Protektorátu, kterou chtěli nacisté ovládnout a s její pomocí následně na našem území vychovat osoby smýšlející „říšsky“. Školy se nacházely pod velkým tlakem, který se s počátkem války navíc výrazně zvýšil. Již 2. září 1939 vydalo MŠANO oběžník na základě rozhodnutí protektora, který nařizoval ze škol okamžitě odstranit všechny obrazy s legionářskými nebo prvorepublikovými prvky, jež by mohly naznačovat boj proti Německu. Spolu s těmito výjevy se odstraňovaly také portréty významných českých osobností, portréty Edvarda Beneše, které po vzniku Druhé republiky většina škol uložila do skladu, musely být

⁶¹ HOJDAR, *Vyprávění válečného kluka*, s. 8–9.

⁶² Více viz kapitola 10.5 Antonín Zeman.

⁶³ Státní okresní archiv Tábor, fond Gymnázium Tábor (1849) 1851–2003, kniha č. 167. *Dějiny reálného gymnasia v Táboře 1863–1949*.

⁶⁴ Více viz kapitola 10.3 Vincenc Kuba.

⁶⁵ XXXV.–XLII. *Výroční zpráva státního reálného gymnasia v Táboře Riegrův nám. za školní roky 1939/40–1946/47*, Tábor 1949, s. 5.

odevzdány německým úřadům. Výskyt takových výjevů se přísně kontroloval, pokud se někde našel obraz nevyhovující nacistické správě, následoval velice tvrdý trest. Už ke konci roku 1939, a především v první polovině roku 1940, se projevila snaha odstranit a nahradit v učebních pomůckách a učebnicích vše, co by mohlo i vzdáleně připomínat Československou republiku nebo evokovat ve studentech jakýkoliv ryze český odkaz.⁶⁶

Táborské gestapo, které mělo pověst jednoho z nejhorších v Protektorátu, také pomocí svých konfidentů a lidí, kteří spolupracovali s nacistickou okupací, hledalo různé přestupky, které by mohlo exemplárně potrestat. Prohřešek našli i na reálce, kde studenty 7. třídy Oldřicha Součka a Karla Vlka 30. března 1940 na čtyři dny zadrželo gestapo. K jejich uvěznění došlo z důvodu údajného provokativního chování, za které byl považován nedostatečný pozdrav během pohřbu německého vojáka. Představitelé školy pak jednali s velitelem táborského gestapa Müllerem o jejich vydání. Tato snaha ředitele Kuby se vydařila a studenty mohla potrestat škola. Ta ovšem dostala podmínku, že případné šetření a trest pro další pochybení by již plně řídilo gestapo.⁶⁷

Německá správa se snažila vyhnout nechtěným protestům a projevům nesouhlasu s okupací, snažila se předcházet shromažďování osob ve dnech, které se citelně dotýkaly české historie a národního cítění. Proto 16. března 1940, v den prvního výročí vyhlášení Protektorátu, po několika proslovech dostali žáci a studenti volno, mimo školu se pak už ve větším počtu nemohli shromažďovat. Školní výuku zrušili nacisté také 20. dubna, přičemž 19. duben organizovaly německé orgány jako slavnostní a na školách měly zaznít oslavné projevy na počest Hitlera.⁶⁸

4.3 Školní rok 1940/1941

Září 1940 znamenalo nejen začátek nového školního roku, ale zároveň počátek druhého roku války. Během této doby se činnost táborského odboje utlumovala a také klesaly myšlenky na brzký, a především pro Spojence vítězný, konec války. Francie

⁶⁶Státní okresní archiv Tábor, fond Gymnázium Tábor (1849) 1851–2003, kniha č. 167. *Dějiny reálného gymnasia v Táboře 1863–1949*.

⁶⁷XXXV.–XLII. *Výroční zpráva státního reálného gymnasia v Táboře Riegrovo nám. za školní roky 1939/40–1946/47*, Tábor 1949, s. 5–6.

kapitulovala, nad Velkou Británií zuřila letecká bitva a obrácení průběhu války bylo v nedohlednu. Omezování jakéhokoliv kontaktu s knihami, učebnicemi a pomůckami k výuce, které neschválila nacistická ideologie, pokračovalo i nadále, takže stále docházelo ke ztěžování výuky.⁶⁹

Na všech tábořských školách bylo od tohoto roku zakázáno půjčovat knihy ze školních knihoven. Jak bylo výše zmíněno, nesmělo se vyučovat z některých školních učebnic a přísně se kontrolovalo, jaké mapy jsou výuce používány. Učitelé nacisté důsledně přeškolovali přesně podle myšlenek Velkoněmecké říše. Podle této koncepce pak upravovali české dějiny, aby se hodily pro výuku na školách kompletně v duchu německého světového názoru. Další předměty, především pak český jazyk, společenské vědy a dějepis, byly utlačovány kvůli rozšíření výuce německého jazyka, který měl absolutní přednost. Důraz na výuku němčiny se výrazněji projevoval u závěrečných zkoušek, u kterých museli studenti minimálně jednu otázku zodpovědět právě v tomto jazyce, a její nevládnutí znamenalo nesplnění celé zkoušky.⁷⁰

Všichni učitelé, kteří vyučovali dějepis, zeměpis nebo německý jazyk, museli v březnu 1941 povinně navštívit v Praze v Národním muzeu výstavu *Deutsche Grösse*, kde se měli zblízka seznámit s novým pojetím dějin a koncepcí výuky. Povinně se museli účastnit přednášek na téma nového dělení Evropy. Tato akce byla součástí politiky potlačování českého školství, nad celou výstavou držel patronaci kolaborant Emanuel Moravec. Povinnými návštěvami na podobných přednáškách a expozicích věnovaných Říši měla protektorátní veřejnost přijmout německou myšlenku za svou.⁷¹

Rok 1941 se nesl především v duchu přeškolení na německé myšlení, ale také se častěji projevovala válka. Po nezdařené bitvě o Británii, která byla prvním německým neúspěchem na válečném poli, se v Protektorátu a především na školách začaly pořádat povinné přednášky o civilní protiletectvé obraně, o případném plynovém útoku a dalších

⁶⁸ SVOBODA, Jaroslav, *Školství v období protektorátu*, České Budějovice 2010, s. 38.

⁶⁹ XXXV.–XLII. *Výroční zpráva státního reálného gymnasia v Táboře Riegrovo nám. za školní roky 1939/40–1946/47*, Tábor 1949, s. 7.

⁷⁰ Tamtéž.

⁷¹ *Výroční zpráva Státního reálného gymnasia v Táboře Masarykovo náměstí za školní rok 1946/47*, Tábor 1947, s. 3.

následcích leteckého napadení. Za tímto účelem německá správa natrvalo zabrala dvě místnosti v budově reálky na Riegrově náměstí.⁷² Právě nedostatek prostorů k výuce vrcholil ke konci školního roku 1940/1941. Reálka i gymnázium měly nedostatek učeben, jelikož se obě budovy musely dělit o prostory s dalšími tábořskými školami. Němci zabírali od začátku války postupně různé školní budovy, takže na jaře 1941 byla v budově reálky umístěna zároveň chlapecká obecná škola, pokračovací živnostenská škola a také německá hlavní škola (*Hauptschule*).⁷³ Problém představoval zákaz přístaveb a přestaveb stávajících budov, jejich stav většinou vyžadoval alespoň minimální rekonstrukci, k tomu se ovšem nepřistoupilo, protože finance k tomu určené přešly do fondu oprav německých škol. Kvalita výuky na českých vzdělávacích ústavech klesala, jeden z důvodů tvořil vysoký počet studentů v jednotlivých třídách, který byl o 35 % vyšší, než v případě německých protějšků.⁷⁴

Zesilující německá kontrola nad oběma vzdělávacími ústavy vyvrcholila dohledem zemského školního inspektora *Oberschulrata* Gustava Wenera,⁷⁵ který měl ze své pozice možnost kontrolovat veškeré dění na protektorátních školách. Jeho osoba představovala na českých středních školách symbol okupace, nenávisti a ponížení. Od 5. června 1941 se pravidelně objevoval na tábořském gymnáziu i reálce a každá jeho návštěva znamenala možnost přísné a nesmyslné perzekuce někoho ze studentů nebo profesorského sboru. Svým nenávisným postojem vůči českým učitelům a studentům se podle záznamů ve školní kronice netajil.⁷⁶

⁷² XXXV.–XLII. *Výroční zpráva státního reálného gymnasia v Táboře Riegrovo nám. za školní roky 1939/40–1946/47*, Tábor 1949, s. 7–8.

⁷³ Státní okresní archiv Tábor, fond Gymnázium Tábor (1849) 1851–2003, kniha č. 167. *Dějiny reálného gymnasia v Táboře 1863–1949*.

⁷⁴ Doležal, s. 52–53.

⁷⁵ Gustav Werner pocházel z českoněmecké rodiny. Od roku 1938 působil jako zemský školní inspektor. Přestože chtěl po zabrání Sudet přejít na německé území jako další pracovníci hlásící se k německé národnosti, zůstal v Praze. Od roku 1939 spolupracoval s SD, sám si pak na školách vytvářel síť konfidentů, kteří ho aktivně informovali o veškerém dění. Jedním z jeho konfidentů byl učitel a později ředitel tábořského gymnázia František Hlaváč. ŠUSTOVÁ, Magdalena, *Inspektor Gustav Werner a jeho vliv na fungování českých středních škol v Protektorátu Čechy a Morava*. In: *Historia scholastica* 2, 2016, 2, s. 21–35.

⁷⁶ Státní okresní archiv Tábor, fond Gymnázium Tábor (1849) 1851–2003, kniha č. 167. *Dějiny reálného gymnasia v Táboře 1863–1949*.

Podle vzpomínek profesorů i některých studentů ovšem v českém školství stále většina osob byla spíše nakloněna Československu. Na táborských školách kromě *Oberschulrata* Wenera působil rovněž zemský školní inspektor Wangler, který pracoval vždy ve prospěch studentů a profesorů, a snažil se jich co nejvíce zachránit před perzekucí. Nejvíce se jeho přístup projevil během zkoušek na táborské reálce, kde působil jako člen komise pro jazykové zkoušky z němčiny. Od ředitele si vyžádal k opravě hotových prací inkoust jak v červené barvě na opravy, tak i v černé. Tím retušoval velké chyby, které by jinak znamenaly problém. Červenou barvou opravil pouze méně závažná pochybení. Proto i v případě, že některý student psal jiným inkoustem než tím, který by mu mohlo poskytnout ředitelství školy, zkrátka některé chyby přehlédl a případně označil za méně závažné, než skutečně byly. Tímto chováním riskoval nejen svou pracovní pozici, ale také případné věznění nebo v nejhorším případě i smrt a trest pro svou rodinu. Ulehčování jazykových zkoušek nacisté velice krutě trestali a odvaha inspektora Wanglera dokazuje to, že i na nejvyšších postech ve školském úřadě působili lidé, kteří měli smysl pro čest a statečnost.⁷⁷

I v tomto školním roce pokračovalo na gymnáziu prověřování pedagogického sboru, během něhož učitele Arnošta Kubičku a Františka Hlaváče⁷⁸ odvolali do penze. Ovšem Hlaváč následně začal aktivně spolupracovat s Němci a později ho znovu přijali na táborské gymnázium.⁷⁹ Důvodem pro předčasné odchody do důchodu byla snaha zaměstnat absolventy pedagogických škol, pro které by jinak nebylo ve školství místo.⁸⁰ K omezování docházelo i v počtu studentů na středních školách a gymnáziích. Pro nacisty se jevily jako výhodnější odborné školy, protože jejich absolventi se mohli uplatnit ve výrobě. Naopak u studentů, kteří dokončili střední školu nebo gymnázium, se očekávalo další studium na vysoké škole, což bylo v Protektorátu po 17. listopadu 1939 téměř nemožné. Proto docházelo k redukování počtu studentů na gymnáziích, především na konci 4. třídy bylo potřeba, aby předem daný počet studentů zkoušky nesplnil a nemohl postoupit do dalšího ročníku. Okamžité ukončení studia také

⁷⁷ XXXV.–XLII. *Výroční zpráva státního reálného gymnasia v Táboře Riegrovo nám. za školní roky 1939/40–1946/47*, Tábor 1949, s. 6–7.

⁷⁸ Více viz kapitola 10.4 František Hlaváč.

⁷⁹ Tamtéž.

⁸⁰ DOLEŽAL, s. 39–40.

znamenal špatná známka z německého jazyka, a to nejen u zkoušek, ale i na závěrečném vysvědčení za daný rok. Počet opravných zkoušek školské orgány také soustavně snižovaly, až došlo v roce 1942 k jejich definitivnímu zrušení. Případné povolení se dalo získat pouze v jednotlivých případech a jedině po schválení inspektorem Wernerem.⁸¹

Během letních prázdnin v roce 1941 byly v rámci reorganizace českého středního školství změněny reálky na reálná gymnázia výnosem MŠANO z 6. srpna 1941. Po novu tak reálná gymnázia představovala normální střední školy, klasická gymnázia byla považována stále za zvláštní typ vzdělávací instituce, na který měli přístup pouze chlapci.⁸² V Táboře tak od září působila současně dvě reálná gymnázia, jedno na Riegrově náměstí a druhé na Klášterním náměstí. Probírané předměty se v podstatě neměnily, takže nebyla pro školu tato změna tak náročná, ovšem to, že se změnil typ školy, kterou ve městě založili už v roce 1901, znamenalo ránu pro všechny, kdo se podíleli na jejím utváření a chodu.⁸³

⁸¹ Tamtéž, s 53–54.

⁸² Na reálných gymnáziích mohly studovat i dívky.

⁸³ Státní okresní archiv Tábor, fond Gymnázium Tábor (1849) 1851–2003, kniha č. 167. *Dějiny reálného gymnasia v Táboře 1863–1949*.

5 OD NÁSTUPU HEYDRICHA DO KONCE HEYDRICHIÁDY

Výraznější změnu představoval příchod zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha, jenž svým prvním výnosem z 28. září 1941 udal směr, jakým se měl život v Protektorátu ubírat. Vyhlášený výjimečný stav a stanné právo měly ochromit jakékoliv akce odboje a dalších osob, které smýšlely protiněmecky, čímž byl silně ohrožen tábořský odboj, který zasahoval částečně i na obě místní gymnázia.⁸⁴

Na Tábor se navíc už od počátku září nacisté více zaměřili. Poté, co byli Židé ještě více omezeni a vyloučeni z veřejného života tím, že museli od 1. září 1941 nosit žlutou hvězdu, nesměli chodit do veřejných knihoven a měli zákaz vycházení po osmé hodině večer, hledali nacisté místo, kde by se dalo vytvořit židovské ghetto. Na podzim 1941 tedy uvažovali o tom, že využijí tábořské historické centrum,⁸⁵ tuto myšlenku podporoval především Heinrich Himmler. Ovládnout Tábor se Němcům zdálo důležité především z důvodu husitské historie a celkového významu města v českých dějinách. Nakonec se nacistické orgány rozhodly využít jako židovské ghetto Terezín.⁸⁶

Během zimy na přelomu let 1941 a 1942 kromě klasických sběrných akcí,⁸⁷ do kterých se zapojovali především žáci a studenti, vyhlásil protektorátní prezident Emil Hácha od 5. do 14. ledna 1942 sbírku zimního oblečení pro německé vojáky na východní frontě. Zapojení do sbírky se důkladně kontrolovalo, kdo neodevzdal svůj příspěvek komisi, která ho v předem daný den navštívila, musel dojít osobně do obecní sběrný, kde obdržel potvrzení za jednotlivé kusy oblečení, které odevzdal. Příkladem měli jít státní zaměstnanci, zvláště pak učitelé měli nabádat své žáky k tomu, aby iniciovali sběr u rodiny i sousedů.⁸⁸

⁸⁴ KLÍNKOVÁ, AUGUSTA, s. 19–21.

⁸⁵ Předtím, než byli Židé z tábořského okresu odvezeni v několika transportech během roku 1942 do koncentračních táborů, je nacisté soustředili na tábořském Starém městě.

⁸⁶ HOJDAR, Jaroslav. *Tábořské popraviště: Heydrichiáda v jižních Čechách*, Tábor 2012, s. 11–14.

⁸⁷ Mezi tradiční suroviny, které se sbíraly, patřily byliny, barevné kovy nebo kosti. Podle počtu odevzdaných surovin pak byl celý pedagogický sbor hodnocen. Tyto akce se konaly po celý rok, tedy i o prázdninách, během kterých se ve škole střídali učitelé, aby každý týden mohli vybrat stanovený počet surovin. *Sběrové akce*. In: Školákem v Protektorátu [online], [cit. 2018-11-12]. Dostupné z: <https://skolakemvprotektoratu.pamatnik-terezin.cz/index.php/sbrove-akce30>.

⁸⁸ Tamtéž.

Také školní rok 1941/1942 se nesl ve znamení odchodů některých vyučujících, na reálném gymnáziu na Riegrově náměstí byl z rasových důvodů penzionován Josef Pelikán. Stále pokračovaly také čistky v knihovnách. Nejvíce se ale výuky dotkl zákaz hodin dějepisu, čas připadající na tento předmět nahradil německý jazyk. Uvedené zásahy značně ovlivňovaly běžnou výuku, což byl jeden z cílů nacistické propagandy.⁸⁹ Výuka dějepisu měla být obnovena poté, co se učitelé zúčastní přeškolovacích kurzů, které probíhaly od podzimu 1941. Tato myšlenka však vznikla již během působení Konstantina von Neuratha v úřadu říšského protektora v červnu 1941, kdy s touto skutečností byl seznámen protektorátní ministr školství Jan Kapras. Všechny účastníky kurzu prověřovaly složky *Sicherheitsdienstu* (dále jen SD). Přeškolovací kurzy se konaly v Rankenheimu u Berlína, v období od konce září do listopadu se přednášek zúčastnilo 400 českých učitelů. Většina účastníků prošla dvěma kurzy, první vysvětloval vztah Čechů a Němců na území Protektorátu a druhý představoval období historie významné pro Německo, tedy především reformace a protireformace anebo Velkou válku a s ní spojené jednání ve Versailles.⁹⁰

Období od příjezdu Reinharda Heydricha do Protektorátu bylo pro české střední školství jedním z nejtěžších během celé okupace. Zvláště pro střední školy, gymnázia a učitelské ústavy. Jako odpověď na protinacistickou činnost obyvatel Protektorátů nechal Heydrich uzavřít učitelský ústav v Kladně, přičemž uvažoval o uzavření několika dalších vyšších škol, čímž by se situace v českém školství ještě více zkomplikovala. Spolu s Karlem Hermannem Frankem hrozil ministru Kaprasovi, že nechá uzavřít všechny české střední školy, v reakci na to Kapras uspořádal poradou všech ředitelů a zástupců těchto ústavů, kde je poučil o situaci a varoval před jakýmkoliv protiněmeckými projevy.⁹¹

Zhoršování situace na českých středních školách pokračovalo, kvůli nedostatku uhlí byly záměrně prodlužovány vánoční prázdniny, výuka tedy začínala až v polovině ledna. Na jaře 1942 podle rozkazu úřadu říšského protektora došlo k částečnému

⁸⁹ XXXV.–XLII. *Výroční zpráva státního reálného gymnasia v Táboře Riegrovo nám. za školní roky 1939/40–1946/47*, Tábor 1949, s. 8.

⁹⁰ DOLEŽAL, s. 74–75.

⁹¹ Tamtéž, s. 75.

zabavení nadačních fondů jednotlivých škol. Z tábořských gymnázií tak museli odevzdat z Podpůrného fondu 9 460 K, tato ztráta byla výrazná, protože se využívalo peněz z nadace k podpoře studentů z nezaopatřených rodin. Kromě zhoršené finanční stránky doléhal na školy i nadále nedostatek prostor k výuce, protože v jejich budovách školský úřad umístil další školy.⁹² Stále častěji tábořské školy navštěvoval školní zemský inspektor Werner, hledající sebemenší přestupky, kterých by mohl díky vyhlášenému výjimečnému stavu využít k přísným trestům. Toto období tak bylo ovlivněno náročnou situací i strachem a nedůvěrou.⁹³

5.1 Období Heydrichiády

Období od provedení operace Anthropoid 27. května 1942 bylo poznamenáno zatýkáním a popravami všech osob, jakkoliv spojených s odbojem i lidí nepohodlných nacistickému režimu. K dalšímu zhoršení došlo 4. června, kdy Heydrich podlehl zraněním způsobených granátem. Už od samotného provedení akce vyhlásil Frank stanné právo, a zároveň byla vypsána odměna za dopadení „pachatelů“. Ještě před Heydrichovou smrtí došlo k silné vlně zatýkání členů českého protinacistického odboje. K zatčení a následné popravě stačila sebemenší záminka nebo udání.⁹⁴

Protože českobudějovické gestapo nemělo dostatečné prostory,⁹⁵ které by se daly využít jako popraviště, dohodl se velitel této služebny Adolf Fuchs s tábořským velitelem Arturem Albrechtem⁹⁶ na tom, že odsouzené ze svých obvodů budou popravovat v Táboře. Tím se město stalo jedním z osmi míst, kde se během heydrichiády v Protektorátu popravovalo. K tomuto účelu sloužila malorážková

⁹² V roce 1941 v budově reálného gymnázia na Riegrově náměstí probíhala výuka pilařské školy, chlapecké obecné školy, dívčí měšťanské školy a pomocné školy.

⁹³ XXXV.–XLII. *Výroční zpráva státního reálného gymnasia v Táboře Riegrovo nám. za školní roky 1939/40–1946/47*, Tábor 1949, s. 8–9.

⁹⁴ HOJDAR, *Tábořské popraviště*, s. 11–14.

⁹⁵ Několik provedených poprav v českobudějovickém gestapu proběhlo v prádelně nad odpadním kanálem, další popravy už stanný soud v Praze nepovolil kvůli neodpovídajícímu prostředí.

⁹⁶ Velitelem tábořského gestapa byl od 15. listopadu 1940 do 30. března 1943. Sám navrhl stannému soudu v Praze přibližně polovinu rozsudek smrti u více než poloviny popravených na tábořském popravišti, které sám pomohl vytvořit. Po válce žil ve Spolkové republice Německo a nikdy nebyl za své činy potrestán.

střelnice⁹⁷ umístěná za táborskými kasárnami nedaleko služebny gestapa, která svým umístěním i zázemím popravám vyhovovala.⁹⁸

Na táborské školy dopadla tíha heydrichiády mezi prvními. Už 1. června přišlo gestapo pro ředitele střední obchodní školy Antonína Červenku a odvedlo ho přímo z vyučování. Spolu s ním zatkli i profesory školy Jana Kramperu a Huberta Koegnigsmarka. Všichni zatčení byli 3. června popraveni za „schvalování atentátu“. Učitele z obchodní školy měl na svědomí konfident gestapa Jaroslav Ryněš,⁹⁹ který se následně stal novým ředitelem školy.¹⁰⁰ Přestože ani na jednom táborském gymnáziu nedošlo k rozsáhlému zatýkání, ani jim se perzekuce nevyhnula. Výrazným příčiněním školního zemského inspektora Wenera uvěznilo gestapo ředitele gymnázia na Masarykově náměstí Kubu. Odvedli ho 2. června přímo od maturit. Důvodem k zatčení se stal incident, který se odehrál 19. dubna 1942. Při oslavě Hitlerových narozenin nezvedl student 7. třídy Josef Kárník pravou ruku během německé hymny. Ředitel Kuba to však neohlásil, protože student měl lékařské potvrzení, že ze zdravotních důvodů nemohl hýbat rukou. Přesto tuto událost Wener a gestapo využili jako záminku k popravě ředitele Kuby a jeho nahrazení někým, pro nacistickou správu, přijatelnějším.¹⁰¹ Student Kárník byl zatčen a držen ve vězení táborského gestapa, to ho po několika týdnech propustilo a mohl se vrátit na gymnázium, naopak Kubu po třech týdnech v táborské věznici gestapo 23. června popravilo.¹⁰²

V pátek 19. června 1942 se po městě a jeho okolí objevily plakáty, které oznamovaly, že se následující den uskuteční v Táboře Manifestační projev českého lidu, na kterém vystoupil předseda vlády Jaroslav Krejčí, ministr školství a osvěty Moravec a ministr zemědělství a lesnictví Adolf Hrubý. Kvůli této akci se 19. června nepopravovalo, aby se nevytvářely špatné podmínky pro „oslavu“. Manifestace na

⁹⁷ V současnosti je na místě popraviště park, ve kterém je umístěn památník věnovaný obětem heydrichiády na Táborsku.

⁹⁸ HOJDAR, *Táborské popraviště*, s. 25–27.

⁹⁹ Učitel na obchodní akademii a kolaborant. Popravili ho bez soudu na Masarykově náměstí na začátku května 1945.

¹⁰⁰ DVOŘÁK, Otomar, *Tábor – tajemné město nad Lužnicí*, Praha 2017, s. 128–129.

¹⁰¹ Tamtéž.

¹⁰² XXXV.–XLII. *Výroční zpráva státního reálného gymnasia v Táboře Riegrovo nám. za školní roky 1939/40–1946/47*, Tábor 1949, s. 34.

Žižkově náměstí měla hojnou účast, většina lidí se bála nepřijít. Školy se účastnily povinně vzhledem k Moravcově oslavnému projevu, kde oslavoval Reinharda Heydricha, a naopak Edvarda Beneše podrobil silné kritice. V novinách pak událost byla označena za jednoznačný projev věrnosti Velkoněmecké říši v jižních Čechách.¹⁰³

Během jednoho měsíce heydrichiády Němci popravili na táborském popravišti 156 osob. Většina z nich se řadila mezi inteligenci, lékaře, úředníky a osmnáct obětí tvořili učitelé z Tábora a dalších měst podléhajících místnímu popravišti. Nacisté zde zastřelili mimo jiné také studenta příbramského gymnázia Antonína Stočese a ředitele školy Josefa Lukeše. Jejich tragický příběh inspiroval povídku Jana Drdy „Vyšší princip“,¹⁰⁴ kam Drda vsadil větu: „*Postřílejí nás všechny! Tak jako v Táboře!*“,¹⁰⁵ čímž se odkazoval na to, co se stalo na táborské obchodní škole.¹⁰⁶

Doba působení Heydricha v Protektorátu a následná heydrichiáda měla na svědomí kromě smrti mnoha nevinných také paralyzaci odboje. Na Tábořsku došlo k odhalení několika odbojových skupin, jejich zbytky se později spojily do odboje nazývaným jako Vacek – Červinka. Tábor se tímto stal centrálou odboje pro větší část Jihočeského kraje. V květnu 1942 se navíc Vacek stal předsedou Krajského národně revolučního výboru v Borotíně. V této organizaci působil mimo jiné i Josef Vyčichl, student táborského gymnázia.¹⁰⁷ Spolu s otcem Františkem Vyčichlem ukrýval v borotínských lesích partyzány, nějakou dobu u nich v hájovně žili také představitelé komunistického odboje Josef Lanc a Josef Raiskup.¹⁰⁸

Už po konci heydrichiády se konaly ve dnech 23. – 27. července přijímací zkoušky na obě gymnázia, které předchozí události velice ovlivnily, poprvé totiž probíhaly podle nového schématu. Průběh přijímacího řízení stanovovala vydaná instrukce pro daný školní rok, dopoledne uchazeči prokazovali své znalosti v němčině,

¹⁰³ HOJDAR, *Táborské popraviště*, s. 44.

¹⁰⁴ DVOŘÁK, s. 129–130.

¹⁰⁵ DRDA, Jan, *Němá barikáda* [online]. Knihovna Jana Drdy Příbram, 2014 [cit. 2018-11-10]. Dostupné z www.kjd.pb.cz/eknihy.

¹⁰⁶ *Heydrichiáda a jižní Čechy*. In: *Táborský deník* [online], [cit. 2018-11-11]. Dostupné z: https://taborsky.denik.cz/zpravy_region/tema-deniku-heydrichiada-a-jizni-cechy-20120526.html.

¹⁰⁷ Státní okresní archiv Tábor, fond Hojdar Jaroslav, PhDr., kar. 1, i. č. 6, *HOJDAR, Jaroslav: Tu cestu bych šel znovu*, s. 11.

češtině a počtech v písemných i ústních zkouškách. Odpoledne pak probíhaly různé seznamovací hry a výlety po okolí Tábora. Do přijímacích zkoušek německá správa zařadila také tělocvičné testy, konkrétně skok daleký, vysoký, šplh na laně nebo tyči, plavání a potápění.¹⁰⁹ Celý proces měl na starosti *berater* (poradce) Josef Sasman, jehož tím pověřily německé úřady. Zkoušky byly velice náročné, oficiálně nazvané *Ausleselager*. Sasman kritizoval zástupce učitelského sboru a důrazně dával najevo svou nadřazenost. Pouze on sám rozhodoval, bez jakékoliv porady s ostatními členy komise, kdo bude přijat ke studiu na gymnáziu.¹¹⁰ Jeden den zkoušek se jich účastnili také dva němečtí rasoví odborníci, kteří měli zajišťovat, že na školu nebude přijat nikdo, kdo by neodpovídal árijským standardům. *Ausleselager* trval až do konce okupace a umožňoval nacistům zasahovat do českého školství, německé úřady díky tomu měly plně pod kontrolou to, kdo mohl studovat na středních školách. Zároveň se tím účelně snižoval počet přijatých studentů, protože náročnost zkoušek, především jazykové části, byla nastavena velmi vysoko.¹¹¹

Prázdniny, které nastaly po tragickém školním roce 1941/1942 nepřinesly lepší vyhlídky na budoucnost. Od následujícího školního roku se měla budova gymnázia dělit o své prostory s obchodní akademií, v jejímž čele stál kolaborant Ryneš, jenž se před svými kolegy netajil svými postoji vůči nacistům, ani tím, jak se může pomstít lidem, kteří by mu odporovali. Vzhledem k Rynešovu postavení gymnázium nemělo šanci odmítnout jakoukoliv žádost o uvolnění místností. Přestože MŠANO vydalo výnos upřesňující rozdělení místností, Ryneš si i nadále diktoval svoje požadavky. Navíc pravidelně udával správce školy, který následně musel absolvovat výslechy u německého okresního hejtmána Fechtera. Ten školu také několikrát navštívil a vyjádřil podporu chování ředitele Ryneše.¹¹²

¹⁰⁸ MATĚJKA, Josef, *Borotín v odboji v letech 1939–1945*, Borotín 1945, s 16–17.

¹⁰⁹ STIBALOVÁ, Kateřina. *Přijímací zkoušky na gymnáziu v průběhu století*. In: *Gymnázium Pierra de Coubertina Tábor : almanach ke 150. výročí založení školy 1862–2012*. Tábor 2012, s. 46.

¹¹⁰ XXXV.–XLII. *Výroční zpráva státního reálného gymnasia v Táboře Riegrovo nám. za školní roky 1939/40–1946/47*, Tábor 1949, s. 10.

¹¹¹ Státní okresní archiv Tábor, fond Gymnázium Tábor (1849) 1851–2003, kniha č. 167. *Dějiny reálného gymnasia v Táboře 1863–1949*.

¹¹² Tamtéž.

Během prázdnin došlo k incidentu, během kterého někdo poslal zastupujícímu říšskému protektorovi Kurtu Daluegovi dva anonymní dopisy, ve kterých psal, že studenti na gymnáziu jsou vedeni k protiněmeckému smýšlení, schvalují atentát na Heydricha a podporují Edvarda Beneše. Daluege ani úřad protektora se tímto obviněním nezabývali, dopisy byly pouze předány k podrobnému vyšetření táborskému gestapu, to následně vyslechlo všechny členy učitelského sboru. Jelikož už skončilo období heydrichiády, bylo vyšetřování mírnější a nedošlo k žádné přímé perzekuci, přesto vyšetřování zasáhlo i do následujícího roku.¹¹³ V tomto ohledu měla táborská gymnázia štěstí, protože za podobné anonymní dopisy bylo na podzim 1941 uzavřeno pelhřimovské reálné gymnázium, město dostalo pokutu a studenti nesměli pokračovat ve studiu na žádné střední škole.¹¹⁴

¹¹³ Tamtéž.

¹¹⁴ *Školství za Protektorátu*. In: Školákem v Protektorátu [online], [cit. 2019-03-20]. Dostupné z: <https://skolakemvprotektoratu.pamatnik-terezin.cz/index.php/kolstvi-za-protektoratu>.

6 VÝVOJ BĚHEM ŠKOLNÍHO ROKU 1942/1943

Během září a října nad gymnázií visel stín předchozích událostí, kromě toho, že se gymnázium na Klášterním náměstí muselo vyrovnat se ztrátou oblíbeného ředitele, kterého nahradil jako zatímní správce Karel Mádlo,¹¹⁵ docházelo také k neustálému projednávání anonymních dopisů tábořským gestapem. Spolu s umístěním obchodní akademie tyto okolnosti působily na škole zmatek a vzájemnou nedůvěru. Na dění na gymnáziu bedlivě dohlížel ředitel obchodní školy Ryneš, a navíc se vrátil z důchodu profesor Hlaváč. Jeho příchod měl na svědomí školní inspektor Werner, na přímou žádost školního inspektora se totiž konfident SD Hlaváč vrátil 1. října 1942 z penze. Po svém návratu na školu se před kolegy ani studenty netajil svými postoji a obdivem vůči nacistickému Německu a také podle pamětníků neváhal svou pozici kdykoliv využít ve svůj prospěch.¹¹⁶ Naopak členové profesorského sboru gymnázia, profesor Štěpánek a doktorka Pelypová, kteří dávali najevo své protinacistické smýšlení, byli nuceně penzionováni,¹¹⁷ díky čemuž došlo k uvolnění místa pro příchozího Hlaváče.¹¹⁸

Kromě vnitřních záležitostí byly školy ovlivňovány také událostmi na východní frontě, zvláště pak probíhající bitvou u Stalingradu. V průběhu října opět probíhala sbírka různých textilií, ať už se jednalo o obnošené oblečení nebo látky určené k vyhození, které se následně přeposílaly německým vojákům na východním bojišti.¹¹⁹ Tuto sběrnou akci brzy doplnila další, tentokrát ovšem zaměřená na pomoc českým dělníkům v Třetí říši. Sbíraly se různé knihy, fotografie a obrazy s výjevy z Čech a Moravy a také různé společenské hry, které se následně rozdělovaly mezi dělníky. Oproti sbírce oblečení pro nacistické vojáky tato vyvolala větší nadšení a snahu pomoci.

¹¹⁵ Vzhledem ke zdravotním problémům zástupce Mádla reálné gymnázium na Klášterním náměstí vedl jeho zástupce Josef Hůla.

¹¹⁶ Dva výrazní konfidenti gestapa – Hlaváč a Ryneš, dohromady nikdy příliš nespolupracovali, spíše naopak. To působilo potíže především jejich kolegům a studentům, protože se oba snažili předhánět v exemplárních trestech, jimiž se snažili dokázat svou věrnost Říši.

¹¹⁷ Po válce se oba mohli vrátit do školy.

¹¹⁸ Státní okresní archiv Tábor, fond Gymnázium Tábor (1849) 1851–2003, kniha č. 167. *Dějiny reálného gymnasia v Táboře 1863–1949*.

¹¹⁹ Státní okresní archiv Tábor, fond Městský národní výbor Tábor, (1867) 1945–1990 (1991), kniha II. *Pamětní kniha města Tábora*, s. 368–369.

Na tuto možnost pomoci měli studenti, stejně jako u předchozích sbírek, upozornit rodiče a známé a následně veškeré sebrané knihy a předměty odevzdat ve škole.¹²⁰

Po dvou letech se do českých škol vrátila výuka dějepisu, poté co jeho vyučující absolvovali požadované kurzy. Samotná výuka byla samozřejmě značně upravená tak, aby naprosto vyhovovala německé propagandě. První hodiny dějepisu proběhly během listopadu 1942, nejdříve se vyučovaly pouze dějiny Třetí říše, až později se přistoupilo i k výuce obecných dějin. I nadále probíhaly přeškolovací kurzy pro české učitele, tentokrát zaměřené na vyučující zeměpisu. Během šesti etap od listopadu 1942 do dubna 1943 je absolvovalo 300 protektorátních středoškolských učitelů. Na těchto typech přeškolování se kladl důraz především na to, aby myšlenku Velkoněmecké říše podporovaly geografické podklady.¹²¹ Učitelé, kteří již prošli rankeheimskými kurzy následně museli vést o prázdninách další školení pro své kolegy, v pracovních skupinách (*arbeitsgemeinschaften*), které se pravidelně konaly ve všech větších městech Protektorátu, včetně Tábora. Během těchto kurzů se učitelé měli dále vzdělávat, díky čemuž mohli studentům přednášet všechna témata tak, aby korespondovala s říšskou myšlenkou.¹²²

Kromě přeškolovacích kurzů německé úřady pokračovaly i v odstraňování jakýchkoliv symbolů české samostatnosti, k čemuž využívaly jakékoliv záminky. Proto také na rozkaz nového vládního komisaře Alexe Smetany¹²³ došlo 26. ledna 1943 k poražení lípy Svobody, která stála na Riegrově náměstí před budovou reálného gymnázia. Záminkou pro její poražení byla provokativní akce mířená proti nacistické okupaci.¹²⁴ Ovšem pařez nezaschl, protože ho pravidelně až do konce války chodil zalévat městský zahradník František Vavřinec, díky jeho péči na lípě vyrašily nové výhonky, které na konci války upravil na sedm samostatných proutků jako symbol

¹²⁰ Státní okresní archiv Tábor, fond Gymnázium Tábor (1849) 1851–2003, inv. č. 139, *Oběžníky pro sbor*.

¹²¹ DOLEŽAL, s. 78

¹²² Státní okresní archiv Tábor, fond Gymnázium Tábor (1849) 1851–2003, kniha č. 167. *Dějiny reálného gymnázia v Táboře 1863–1949*.

¹²³ Alex Smetana v této funkci 21. ledna 1943 vystřídal Františka Klemšu.

¹²⁴ Na lípu někdo pověsil mrtvou slepici s cedulkou na krku: „*Než bych Hitlerovi vejce dala, raději život jsem si vzala.*“ *Lípa svobody*. In: *Stromy svobody 1918–2018*. [online], [cit. 2018-10-10]. Dostupné z: <https://www.stromysvobody.cz/DetailStromu.aspx?id=760>.

sedmi let nesvobody. Lípa se tak stala symbolem boje proti nacistické okupaci, v současné době je u ní umístěn památník obětí 1. světové války.¹²⁵ Obdobné protiněmecky mířené akce probíhaly v přílehlém okolí reálného gymnázia na Riegrově náměstí poměrně často, během válečných let došlo ke krádeži zavěšovacího zařízení ze stožárů na sportovním stadionu těsně před německou vojenskou slavností, což spolu s dalšími akcemi vedlo k udělení pokuty 50 000 K pro město Tábor. Kromě rozšířeného strhávání vyhlášek a ničení nacistických symbolů došlo i ke kurióznějším projevům nesouhlasu s okupací,¹²⁶ které se naštěstí obešly bez přísnějších trestů.¹²⁷

V průběhu ledna 1943 došlo k odhalení větší části odboje, jenž působil v Táboře a jeho okolí. Mezi zatčenými byl i hlavní představitel této skupiny Vacek a František Vyčichl. Táborské gestapo se tak dostalo během zatýkání i na obě táborská gymnázia. Spolu s Vackem byla totiž zadržena jeho manželka Anna, syn Jaroslav a starší dcera Věra, která se spolu s bratrem aktivně účastnila protiněmeckého odboje. Syn Vyčichla Josef pravděpodobně¹²⁸ perzekuovaný nebyl, přestože se odboje sám aktivně účastnil. Nikdo z vyslýchaných neprozradil gestapu nezatčené členy skupiny, takže poté, co od nich nebylo možné získat další informace, se je nacisté rozhodli přesunout do Terezína.¹²⁹ Zatčení studentky Vackové neznamenovalo jediný zásah gestapa na táborských gymnáziích, už 4. března 1943 došlo k zatčení profesora gymnázia na Riegrově náměstí Leopolda Schacherla. Důvodem k jeho zatčení se stala nepovolená politická činnost spojená s protiněmeckými projevy. Schacherl byl po výslechu ve věznici táborského gestapa postupně převážen do různých koncentračních táborů, nejdelší dobu strávil v Mathausenu, kam ho převezli 19. dubna 1943 a vězněn zde byl až do konce války.¹³⁰

¹²⁵ KOHOUT, Jiří. *V době 2. světové války a krátce po ní*. In: Gymnázium Pierra de Coubertina Tábor : almanach ke 150. výročí založení školy 1862-2012. Tábor 2012, s. 37.

¹²⁶ Kromě výše zmíněného incidentu s Lípou svobody došlo také k úmyslnému znečištění převlékacích kabin na německé plovárně na břehu vodní nádrže Jordán. Jako trest za tuto akci měli táborští občané zakázáno se koupat v Jordáně. HOJDAR, Jaroslav. *Vyprávění válečného kluka*, s. 23.

¹²⁷ Tamtéž, s. 22.

¹²⁸ Ve školní kronice je mezi perzekuovanými zmíněn pouze jeho otec.

¹²⁹ HELMICOVÁ, Šárka. *Statečné ženy, o kterých se málo ví*. Praha, s. 23.

¹³⁰ XXXV.–XLII. *Výroční zpráva státního reálného gymnasia v Táboře Riegrovo nám. za školní roky 1939/40–1946/47*, Tábor 1949, s. 16.

Během jara 1943 došlo v protektorátním školství k založení instituce, která ovlivnila především žáky a studenty všech škol. Svou činnost v této době aktivně zahájila organizace Kuratorium pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě (dále jen Kuratorium),¹³¹ jejímž hlavním cílem byla kontrola volného času protektorátní mládeže. Fungovat měla podle předlohy *Hitlerjugend*. Hlavní úkol Kuratoria představovalo shromažďování všech žáků a studentů v Protektorátu, čímž by úřady mohly plně kontrolovat jejich volný čas, to se nicméně nikdy nepodařilo. Všechny organizace zabývající se prací s mládeží nově spadaly pod Kuratorium. Kromě organizace volného času dětí a mládeže pořádala organizace také přednášky, nejčastěji na téma antisemitismu a protikomunistické propagandy. Jejich frekvence se zvýšila především po porážce německé armády u Stalingradu a ve stejném tempu pokračovaly po celý rok 1943. Duben navíc nad rámec doplňovaly přednášky spojené s Hitlerem, během nichž lektori zdůrazňovali jeho postavení v boji proti židům a bolševikům.¹³²

Obvykle se konec roku nesl v duchu příprav na maturitní zkoušky posledních ročníků, ovšem kvůli změně reálky na reálné gymnázium se ve školním roce 1942/1943 nekonaly žádné závěrečné zkoušky. Předešlou úpravou se totiž sedmitřídní reálka změnila na osmitřídní typ školy. Studenti septimy, kteří by jinak své vzdělání končili zkouškou z dospělosti, museli pokračovat ve studiu v oktávě. Tím tak bylo v souladu s nacistickou snahou o potlačování českého školství zmenšen počet absolventů v daném roce.¹³³ Kromě tohoto tento školní rok znamenal také poslední samostatný pro obě táborská gymnázia, k jejich samostatnému obnovení došlo až ve školním roce 1945/1946.¹³⁴

Spojení škol, které plánovalo MŠANO na letní prázdniny v roce 1943, představovalo další důsledek omezování českého školství, pro nacisty byla dvě v podstatě stejná reálná gymnázia ve městě velikosti Tábora zbytečná. Zároveň to

¹³¹ Organizace byla založena na Moravcův podnět už v květnu 1942, do roku 1943 ovšem nebyla aktivní.

¹³² ŠPRINGL, Jan, *Kuratorium pro výchovu mládeže a antisemitský aspekt jeho snažení*. In: Tereziánské listy: sborník Památníku Terezín. Ústí nad Labem 1970, s. 127.

¹³³ KOHOUT, Jiří. V době 2. světové války a krátce po ní. In: *Gymnázium Pierra de Coubertina Tábor : almanach ke 150. výročí založení školy 1862-2012*. Tábor 2012, s. 37.

¹³⁴ Státní okresní archiv Tábor, fond Gymnázium Tábor (1849) 1851–2003, kniha č. 167. *Dějiny reálného gymnasia v Táboře 1863–1949*.

umožňovalo omezit počet nově přijímaných studentů do prvního ročníku a dál tak odbourávat české školství v Protektorátu. Přijímací zkoušky pro následující rok proběhly v průběhu prázdnin, a přestože na ně opět dohlížel německý dozorce, byly o něco přátelštější. Jako *berater* během řízení působil Antonín Sada z Moravské Ostravy, který na rozdíl od svých předchůdců nechával většinu rozhodování na komisi pocházející přímo z obou gymnázií. Přestože kvůli nadcházejícímu sloučení hrozilo, že se počet studentů přijatých do prvního ročníku výrazně sníží, nestalo se tak. Do primy rozdělené na dvě pobočné třídy nastoupilo celkem 62 studentů, což odpovídalo počtu přijímaných v předchozích letech na obě školy.¹³⁵

¹³⁵ XXXV.–XLII. Výroční zpráva státního reálného gymnasia v Táboře Riegrovo nám. za školní roky 1939/40–1946/47, Tábor 1949, s. 11.

7 ŠKOLNÍ ROK 1943/1944 NA SLOUČENÉM REÁLNÉM GYMNÁZIU

Září 1943 bylo zlomovým bodem protektorátního školství a představuje pomyslný mezník této etapy. Tento školní rok přinesl poslední organizační změny, které postihly české školy. Celé protektorátní školství ovlivnilo zavedení nové klasifikační stupnice. Klasický pětistupňový formát nahradil šestistupňový. I po této změně „pětka“ znamenala nedostatečnou, ale dostávali ji pouze takoví žáci a studenti, u kterých mohl učitel očekávat zlepšení, naopak „šestka“ znamenala, že se náprava neočekává. U studentů s tímto stupněm hodnocení stoupala pravděpodobnost, že budou povoláni do výrobního procesu místo dalšího studia. Poté, co se nacistické správě zdálo, že někteří vyučující nejsou dostatečně přísní, vyšlo ustanovení, které určovalo, že z každého předmětu mohou mít „jedničky“ maximálně dva studenti ze třídy. Toto nařízení mělo za následek ztížení prospěchu s vyznamenáním a náročné rozhodování pro vyučující během hodnocení.¹³⁶

Plánované spojení obou tábořských reálných gymnázií bylo posledním organizačním zásahem německé správy do chodu školy. Nicméně sloučení škol neprobíhalo tak, jak mělo podle plánu jít. Již během prázdnin proběhlo stěhování učebních pomůcek a sbírek, na které dohlížel zatímni správce reálného gymnázia na Riegrově náměstí Jindřich Hubička. Zatímniho správce gymnázia na Klášterním náměstí Mádlů přeradilo MŠANO na jiné gymnázium, takže jeho povinnosti týkající se spojení převzal jeho zástupce Hůla. Ten spolu s Hubičkou také školu fakticky vedl, a to až do 15. října, kdy do této funkce nastoupil profesor Hlaváč, jmenován do ní byl ovšem již 20. září 1943.¹³⁷ Začátek školního roku byl komplikovaný, přestože vše, co se týkalo sloučení, mělo být provedeno již v září, MŠANO vydalo výnos č. 80.109/43-II/1 upřesňující podmínky sloučení až 13. září 1943, přičemž tato zpráva dorazila do školy až v říjnu. Podle tohoto rozhodnutí se jako prostor pro výuku spojeného reálného gymnázia využila budova na Riegrově náměstí, která měla lepší dispozice k tomu, aby

¹³⁶ DOLEŽAL, s. 52.

¹³⁷ XXXV.–XLII. *Výroční zpráva státního reálného gymnasia v Táboře Riegrovo nám. za školní roky 1939/40–1946/47*, Tábor 1949, s. 12.

pojala takové množství studentů a umožnila alespoň částečně kvalitní výuku. Stěhování zapříčinilo velké škody na odborných sbírkách, které musely být z důvodu nedostatku místa umístěny v nevhodných prostorech, jako byl sklep nebo školní chodby.¹³⁸ Do budovy na Klášterním náměstí se přesunula obchodní škola¹³⁹ i s ředitelem Rynešem, čímž se, alespoň částečně, ulevilo všem protinacisticky smýšlejícím učitelům a studentům. Přesto na škole stále zůstával jako správce Hlaváč, který se zároveň tímto přesunem zbavil svého konkurenta.¹⁴⁰

Vzhledem ke zhoršující se válečné situaci, ve které Německo ztrácelo vojenskou převahu a muselo přejít na totální válku, docházelo k častějšímu a masovějšímu nasazování studentů na práci. Úřady práce odvolávaly jednotlivé ročníky do továren a dalších potřebných míst, někteří se museli připojit k polovojenským organizacím *Technische Nothilfe* (dále jen TN) a *Luftschutz* (dále jen LS). TN měla mít původně na starosti pouze různé opravy a pomoc při výstavbě budov protiletectvé ochrany, s postupem času se ovšem měnila spíše na zdroj levné pracovní síly, která se hodila pro rizikové práce. Spolu s tím také stoupala snaha MŠANO o to, aby se žáci a studenti protektorátních škol mohli ještě více zapojit do sběrových akcí. Ministr školství Moravec proto 28. října 1943 rozhodl, že školy budou své studenty uvolňovat z výuky, aby se pod dohledem Kuratoria mohli účastnit sběru textilií.¹⁴¹

Pro spojené tábořské gymnázium představovalo nasazení ročníku 1924 na práci citelný zásah. Přestože už v předchozím roce několik studentů z tohoto důvodu opustilo pravidelnou školní docházku, nová akce měla na školu mnohem větší dopad. Většina studentů odpovídající danému ročníku navštěvovala oktávy. Z 34 studentů tábořského gymnázia narozených v roce 1924 zůstala ve třídě pouze jedna studentka. K jejich faktickému nasazení na práci došlo během ledna 1944, kdy je tábořský úřad práce pověřil úklidem sněhu. K TN nebo LS se studenti gymnázia prozatím aktivně nepřipojili, pouze byl sepsán jejich seznam, který správce Hlaváč zaslal na centrálu

¹³⁸ Navíc kromě těchto sbírek bylo nutné umístit také archiv zrušeného gymnázia v Pelhřimově, jenž se v budově na Klášterním náměstí nacházel.

¹³⁹ Nově nazývaná jako Vyšší obchodní škola v Táboře.

¹⁴⁰ *Výroční zpráva Státního reálného gymnasia v Táboře Masarykovo náměstí za školní rok 1946/1947*, Tábor 1947, s. 5.

¹⁴¹ DOLEŽAL, s. 57.

v Praze, kde zůstávali prozatím evidováni. Kromě toho, že značná část oktávánů spadala pod úřad práce, byli využiti také studenti 5., 6. i 7. tříd gymnázia, od jara 1944 až do konce školního roku se zapojili do polních a lesnických prací na statcích v okolí Tábora, konkrétně Nemyšl, Pintovka, Sezimovo Ústí a Libenice.¹⁴²

Od sloučení školy vedl jako zatímní správce Hlaváč, jenž se snažil ve všem vycházet vstříc svému patronovi Wernerovi. Proto se studenti školy během listopadu 1943 povinně účastnili šesti představení v tábořském divadle, které pořádalo Kuratorium, aby podpořilo v mládeži správné říšské myšlení. Další okolností, které znemožňovaly výuku, už nebyly z německé strany záměrné, patřily k vedlejším škodám války. Kvůli nedostatku uhlí se v zimních měsících tohoto roku vyučovalo pravidelně jen velmi zřídka. Do školy se studenti vraceli pouze jednou nebo dvakrát týdně, aby odevzdali splněné domácí úkoly a vyzvedli si nové. Ve stejné době, 1. ledna 1944, byl Hlaváč jmenován ředitelem reálného gymnázia. Jako svého zástupce si vybral Hubičku, který se v minulosti osvědčil ve vedení školy. Právě díky jeho snaze udržet podklady pro obě gymnázia oddělené, došlo k poválečnému rozdělení na dva samostatné ústavy velice snadno.¹⁴³ V rámci zimní pomoci (*Winterhilfe*) měli studenti odevzdávat rukavice a čepice pro německou armádu, nicméně v této době podle vzpomínky jednoho ze studentů prohlásil profesor Ladislav Nečásek: „*Situace v naší třídě je taková, že žákům nedovoluje přispět, i když by tak rádi učinili, s čímž, doufám, všichni souhlasíte*“.¹⁴⁴

Přestože v posledních ročnících školy ubylo značné množství studentů, konaly se v tomto roce maturitní zkoušky, které ovšem byly posunuté dopředu, stejně jako na dalších středních školách v Protektorátu. V Táboře probíhaly již od 24. dubna 1944, důvodem k jejich uspíšení se stala neustálá potřeba nových absolventů, kteří by mohli ihned nastoupit do výroby. Během školního roku 1943/1944 nedošlo k žádnému zatčení nebo jiné perzekuci. Důvodem mohlo být ochromení odboje na Tábořsku, ten nezaujal,

¹⁴² Státní okresní archiv Tábor, fond Jedenáctiletá střední škola Tábor (Reálka) 1901–1960 (1980), kniha č. 2. *Kronika c. k. reálných škol v Táboře od r. 1900*.

¹⁴³ Státní okresní archiv Tábor, fond Gymnázium Tábor (1849) 1851–2003, kniha č. 167. *Dějiny reálného gymnasia v Táboře 1863–1949*.

¹⁴⁴ HANIBAL, Jiří. *Vzpomínky*. In: Gymnázium Tábor: almanach ke 125. výročí založení školy, Tábor 1987, s. 107.

ale vzhledem k tomu, že ztratil většinu vedoucích osob, podnikal pouze drobnější akce, které chod gymnázia nijak neovlivnily.¹⁴⁵

V rámci odbourávání českého školství musel opustit školu předem daný počet studentů kvarty. V tomto roce tak 4. třídu sloučeného reálného gymnázia opustilo šestnáct studentů a osm studentek, což tvořilo přes jednu čtvrtinu celkového počtu studentů na škole. Také přijímací zkoušky probíhající během července 1944 se nesly v duchu potlačování rozvoje českých škol, což podporoval ředitel Hlaváč a vybraný *berater* Josef Hainz z Českých Budějovic. Počet možných přijatých studentů byl výrazně snížen. Přestože se ke studiu na táborském gymnáziu hlásilo přes 26 studentek, do primy jich nastoupilo pouhých pět. Celé přijímací řízení vedl ředitel Hlaváč a *berater* Hainz, kteří nebrali ohled na názor zbytku komise ani na skutečné znalosti a dovednosti uchazečů.¹⁴⁶

¹⁴⁵ Tamtéž.

¹⁴⁶ XXXV.–XLII. Výroční zpráva státního reálného gymnasia v Táboře Riegrovo nám. za školní roky 1939/40–1946/47, Tábor 1949, s. 13.

8 POSLEDNÍ VÁLEČNÝ ŠKOLNÍ ROK

Ve školním roce 1944/1945 byl poznamenán chod středních škol pravděpodobně nejvíce za celé válečné období. Vzhledem ke zvyšujícímu se počtu náletů Spojenců na strategické cíle v Protektorátu docházelo k častému přerušování vyučování. Také oproti předchozím rokům došlo k nasazení vysokého počtu obyvatel do výroby. S tím souvisel také výnos MŠANO z 21. srpna 1944, který zastavil výuku ve všech posledních ročnících českých středních škol. Pro studenty vyšších ročníků tedy klasická výuka prakticky nefungovala, přestože se ji čeští učitelé snažili zajistit co nejlépe a nejpravidelněji. Dalším důležitým milníkem v chodu táborského gymnázia se později stalo květnové osvobození, po kterém se do školy vrátili všichni nasazení učitelé a studenti. Po této události nastaly také změny ovlivňující chod školy, nicméně byly všemi přijímány lépe vzhledem k tomu, že jejich důvod spočíval ve vyrovnávání se s následky nacistické okupace.¹⁴⁷

8.1 Od září 1944 do květnového povstání

Přestože se válečná situace nevyvíjela pro Německo dobře, ředitel Hlaváč dělal cokoliv, čím by podpořil nacisty a školního inspektora Wenera. Jako „odměnu“ za práci ve prospěch Protektorátu a Německa mu nacisté 5. října 1944 udělili nově vzniklý řád Svatováclavské orlice.¹⁴⁸ Výhodou nastalé situace bylo, že ustaly Wernerovy pravidelné návštěvy, což ředitel Hlaváč vysvětloval tím, že měl potřebné zmocnění k tomu, aby suspendoval nebo přeložil nežádoucí kolegy, ve skutečnosti Werner po Protektorátu už necestoval kvůli hrozícímu nebezpečí.¹⁴⁹

Z důvodu hrozících náletů a případného požáru ve škole se v tomto roce více pozornosti přesunulo na požární hlídky (*Brandwache*). Samotné hlídky vždy byly tvořeny třemi studenty, kteří se během služby po dvou hodinách střídali. Kromě zjevné

¹⁴⁷ DOLEŽAL, s. 57.

¹⁴⁸ Tento jediný protektorátní řád zavedl 4. června 1944, dva roky od smrti Heydricha, německý státní ministr pro Čechy a Moravu Frank.

¹⁴⁹ XXXV.–XLII. *Výroční zpráva státního reálného gymnasia v Táboře Riegrovo nám. za školní roky 1939/40–1946/47*, Tábor 1949, s. 13.

povinnosti varovat školníka a hasiče v případě požáru, měli tito studenti kontrolovat také všechny příchozí a odchozí osoby v budově školy a dohlížet na to, aby všechna okna byla řádně zatemněna. Za jakoukoliv chybu pak zodpovídal určený velitel. Povinnost studentů určených na stráž začínala obvykle sedmou hodinou večer a končila po sedmé hodině ráno poté, co proběhlo předání klíčů a „Knihy požární hlídky“ určené osobě z profesorského sboru. S postupem času a nárůstem hrozícího nebezpečí požárů v důsledku náletu se na její činnost kladl velký důraz, především tedy ze strany ředitele Hlaváče. Ten proto v prosinci 1944 potrestal podle něj nezodpovědné a lehkovážné chování hlídky, která vzhledem k tomu, že k žádnému reálnému ohrožení budovy prozatím nedošlo, zapisovala do knihy pozorování jako: „*Půl hodiny jsme větrali, neboť kamna strašně kouřila a bylo nutno mour z nich vybrat, kamna vyčistit a znovu rozdělat. Při vybírání uhlí z kamen byl nalezen ulomený kus pohrabáče.*“¹⁵⁰ Za tento postoj a také ušpinění zmíněné knihy udělil Hlaváč členům hlídky finanční pokutu a všem zainteresovaným studentům snížil známku z chování.¹⁵¹

V prvním pololetí tohoto školního roku se škola snažila zajistit co nejpravidelnější výuku. Nicméně s nadcházející zimou bylo jasné, že z důvodu nedostatku topiva nebude možné udržet ani částečně pravidelnou výuku. Na podzim 1944 kvůli totálnímu nasazení velká část profesorského sboru nemohla plnohodnotně vyučovat. Část pracovala v podnicích v tábořském okrese, především v továrnách zaměřených na válečnou výrobu. Konkrétně pro Moravské akciové strojírny (MAS)¹⁵² v Sezimově Ústí to byli Rudolf Cihlář, Stanislav Červený, Jan Gregora a František Voborský, další členy sboru pak německá správa přidělila k výstavbě železnice u Českých Budějovic a pro tábořský OMNIPOL.¹⁵³ Jeden z profesorů, Josef Binar,

¹⁵⁰ Státní okresní archiv Tábor, fond Gymnasium v Táboře, nižší reálka (1851–1953), inv. č. 172, *Knihy požárních hlídek*, s. 4.

¹⁵¹ *Protipožární hlídky (Brandwache)*. In: Školákem v Protektorátu [online], [cit. 2019-03-12]. Dostupné z: <https://skolakemvprotektoratu.pamatnik-terezin.cz/index.php/protiletecka-obrana-a-ochrana/8-stedni-kola/protiletecka-obrana-a-ochrana/197-text-2>.

¹⁵² MAS byly vybudovány v Sezimově Ústí v roce 1939. Podnik vyráběl stroje pro Baťovy obuvnické závody. Během války došlo k rozšíření a výstavbě několika výrobních hal, na kterém se podílelo přes tisíc Židů, vězňů a také osob nasazených na práci. *Historie společnosti*. In: Kovosvit MAS [online], [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: <https://www.kovosvit.cz/o-spolecnosti/historie-spolecnosti.html>.

¹⁵³ OMNIPOL původně zajišťoval směnný obchod pro Škodovy závody v Plzni, později se specializoval na obchod s leteckým zařízením. *O firmě*. In: OMNIPOL [online], [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: <http://omnipol.com/cz/o-firme>.

pracoval v laboratoři tábořské Madety.¹⁵⁴ Celkový nedostatek kvalifikovaných vyučujících ještě více zhoršilo zatčení dějepisce Hugo Jokla, jenž stejně nesměl vyučovat svůj předmět kvůli nesplnění požadovaných jazykových zkoušek, a jeho kolegů Josefa Pelikána a Josefa Sedláčka.¹⁵⁵

Někteří ze zbývajících členů učitelského sboru měli být na žádost ředitele Hlaváče převedeni k Organizaci Todt (dále jen OT).¹⁵⁶ K tomu zásluhou lékařů tábořské nemocnice, především jejího ředitele Josefa Piřhy, nedošlo. U všech, kterým hrozilo nasazení k OT, lékaři nepotvrdili odpovídající zdravotní stav, díky tomu mohla výuka na škole pokračovat, jinak by byla následně prakticky znemožněna kvůli kritickému nedostatku vyučujících. Alespoň od září do konce listopadu tak mohla probíhat pravidelná prezenční výuka. K jejímu zásadnímu přerušení došlo až v prosinci 1944. Poté co nastalo zimní období, škola neměla dostatek uhlí k tomu, aby se udržela v chodu. Tato pauza patřila k nejdelším za celou válku, nevyučovalo se 64 dní v kuse. Během této doby si studenti chodili pouze několikrát týdně pro materiály k domácímu studiu a úkoly.¹⁵⁷

Jestliže se v prvním pololetí dařilo udržovat alespoň částečně vzdělávací funkci školy, ve druhém to bylo prakticky nemožné. Během zimy 1945 došlo k nasazení i dalších ročníků, kromě oktáv, ve kterých se neučilo už od začátku školního roku, tak úřad práce povolal také část studentů septim a sext. Většina z nich přešla pod správu TN, kde se podíleli na tvorbě zákopů na jižní Moravě, dívky pracovaly v továrnách zaměřených na válečnou výrobu. Až do květnového osvobození neprobíhala žádná výuka. Studenti, které nepostihlo totální nasazení tak dostávali maximálně dvakrát týdně

¹⁵⁴ Státní okresní archiv Tábor, fond Gymnázium Tábor (1849) 1851–2003, kniha č. 167. *Dějiny reálného gymnasia v Táboře 1863–1949*.

¹⁵⁵ KOŘALKA, Jiří. *Tábořské reálné gymnázium v letech nacistické okupace*. In: Gymnázium Tábor: almanach ke 125. výročí založení školy, Tábor 1987, s. 33.

¹⁵⁶ K založení OT došlo v roce 1938, její hlavní úloha spočívala v budování vojenských a dopravních staveb, jmenuje se podle svého velitele, Fritze Todta. Ten se stal v roce 1940 německým ministrem průmyslu a od té doby OT dostala větší prostor v projektech válečného průmyslu. V roce 1944 se přidal i úkol aktivní obrany Říše. TAYLOR, Blaine, *Hitlerovi inženýři: Fritz Todt a Albert Speer: hlavní stavitelé Třetí říše*, Praha 2015, s. 72–73.

¹⁵⁷ XXXV.–XLII. *Výroční zpráva státního reálného gymnasia v Táboře Riegrovo nám. za školní roky 1939/40–1946/47*, Tábor 1949, s. 14.

domácí úkoly a informace k samostudiu.¹⁵⁸ Takovou situaci se pozitivně naladění učitelé snažili pojmout vtipně, Václav Šmejkal prohlásil během jednoho předávání: „*Matematika umožňuje krátit frontu statečným německým armádám a těšit se tak z vítězství, ačkoli má pro normálního smrtelníka podobu porážky..., čím delší budou uhelné prázdniny, tím kratší čas ke konečnému vítězství našich zbraní.*“¹⁵⁹

Spolu s tím jak postupovaly spojenecké armády, se na území Protektorátu stahovali němečtí vojáci a uprchlíci. Školní budova na Riegrově náměstí tak byla od března až do května 1945 zabrána německou správou. Ta ji nejdříve využila jako ubytovnu pro část německé armády, následně jako vojenský lazaret a útočiště pro uprchlíky z území obsazovaných Rudou armádou. Kvůli tomu bylo potřeba odstranit z chodeb, kabinetů a tříd všechny sbírky, které musely být vtěsnány do tělocvičny a kabinetu fyziky, čímž došlo k dalšímu znehodnocení. Také samotná budova utrpěla značné škody, jejichž kompletní náprava nastala až v následujícím roce. Na konci dubna se německá armáda operující na území Protektorátu snažila co nejrychleji přesouvat směrem k demarkační linii, aby unikla postupující Rudé armádě. Celá kolona musela projít přes Tábor, protože právě tato cesta, kromě té přes pražské mosty, umožňovala přechod početné armády a uprchlíků na levý břeh Vltavy přes silniční Podolský most a železniční most v Červené nad Vltavou.¹⁶⁰ Největší část armády a osazenstva vojenského lazaretu městem projížděla až 9. května. Nicméně v tentýž den už do města vstoupila Rudá armáda a pod školní budovou, na jordánské hrázi, zastavila poslední část konvoje ustupujících Němců.¹⁶¹

¹⁵⁸ Tamtéž.

¹⁵⁹ HANIBAL, Jiří. *Vzpomínky*. In: Gymnázium Tábor: almanach ke 125. výročí založení školy, Tábor 1987, s. 107.

¹⁶⁰ KOŘALKA, Jiří. *Táborské reálné gymnázium v letech nacistické okupace*. In: Gymnázium Tábor: almanach ke 125. výročí založení školy, Tábor 1987, s. 33.

¹⁶¹ XXXV.–XLII. *Výroční zpráva státního reálného gymnasia v Táboře Riegrovo nám. za školní roky 1939/40–1946/47*, Tábor 1949, s. 15.

8.2 Od osvobození do září 1945

Již 8. května samotní studenti odvedli ředitele Hlaváče z jeho školního bytu do tábořské věznice, jejich postoj vůči jeho zrádovství dokresluje „úprava“ jedné z třídních knih.¹⁶² Do čela gymnázia tak přešel jeho zástupce a bývalý zatímní správce Hubička. Přestože Němci budovu opustili, její stav nesplňoval podmínky pro to, aby se do ní mohli studenti vrátit a pokračovat ve výuce. Navíc od 9. května do Tábora proudily jednotky Rudé armády, které pro svoje potřeby většinou zabíraly školní budovy. Právě na Riegrově náměstí si Rudá armáda udělala místní velitelství a také zde držela část zajatých Vlasovců. Ti spolu s dalšími zajatci zničili většinu zbylých sbírek, které nestihlo vedení školy odstěhovat. Největší škodu způsobil požár, který nezasáhl větší část budovy, ale značná část odborné knihovny při něm shořela. Většinu škod, včetně požáru způsobili zajatci internovaní v několika určených třídách, pravděpodobně během pokusu o útěk.¹⁶³

Po slavnostním shromáždění všech studentů a členů profesorského sboru, které se konalo v kinosále Lucerna 11. května, byla následující den zahájena pravidelná výuka, a to po dlouhé odstávce, jež zahrnovala 56 % školního roku. Vyučovalo se v provizorních podmínkách, jako sborovna a ředitelna působila kuchyně a spíž uvolněného ředitelského bytu, od města škola získala šest náhradních učeben, které se nacházely po téměř celém centru města, jednalo se o zasedací místnost berní správy, českobratrskou modlitebnu, učebnu v hudební škole, sál v restauraci, místnost na faře Církve československé a prostor v Masarykově domě. Vyučování tak sice na stále ještě spojeném reálném gymnáziu začalo, ale vzhledem k vysokému počtu tříd, se jich na denním vyučování stihlo vystřídat maximálně dvanáct.¹⁶⁴ Kompletní výuka bez výpadků pak probíhala především v obou septimách a čtyřech oktávách, do kterých se vrátili i studenti vyloučení během války, věznění nebo jinak perzekuovaní. Na začátku školního roku na gymnáziu fungovaly oficiálně tři oktávy, po osvobození došlo k zřízení další

¹⁶² Viz příloha obr. 5: Třídní kniha septimy z roku 1944/1945 a její poválečná úprava.

¹⁶³ XXXV.–XLII. *Výroční zpráva státního reálného gymnasia v Táboře Riegrovo nám. za školní roky 1939/40–1946/47*, Tábor 1949, s. 18.

¹⁶⁴ TECL, Rudolf. *Prvá léta po osvobození*. In: *Gymnázium Tábor: almanach ke 125. výročí založení školy*, Tábor 1987, s. 35.

pobočky. Celkem tak v tomto ročníku studovalo 71 studentů a 42 studentek, pro něž na základě výnosu Ministerstva školství a osvěty (dále jen MŠO) zahájila škola tříměsíční kurzy trvající do 15. září, poté všichni dostali vysvědčení dospělosti na základě upravených závěrečných zkoušek. V sextách byla snaha dodržet také co nejpravidelnější rozvrh, nižší třídy naopak měly dále spíše dálkové studium, takže studenti prim do školy chodili pouze dvakrát týdně. Stejně jako během války dostávali na volné dny domácí úkoly, které měly mnohem lepší kvalitu, než ty zadávané během války.¹⁶⁵

Jedním z nejdůležitějších aktů na konci tohoto školního roku se stal výnos MŠO A-33.866/45-III/4 o opětovném rozdělení sjednoceného reálného gymnázia na dvě samostatné instituce, k jejich vytvoření došlo 8. června 1945 na žádost samotných členů profesorského sboru, studentů i jejich rodičů. Prozatím ovšem všichni pracovali společně, především na velkém problému, kterým se vedení škol zabývalo na začátku letních prázdnin 1945. Vzhledem k obrovskému počtu studentů, kteří měli navštěvovat školu v následujícím roce, musel být nutně, a především v co nejkratším čase, vyřešen problém týkající se nedostupných budov. Místnosti, které měl ústav zapůjčen v posledních měsících, musely být navráceny k původním účelům. V obou budovách, které v minulosti patřily reálným gymnáziím, stále přebývaly jednotky Rudé armády. Profesoři Antonín Kubička a Josef Vítovec jednali s Místním národním výborem (dále jen MNV), Okresním národním výborem (dále jen ONV) a především s velitelstvím Rudé armády, díky jejich snaze došlo 6. července k uvolnění obou budov a mohlo se přejít k jejich přípravě na následující školní rok. Jako další problém se ovšem ukázal nedostatek školních lavic, židlí a dalšího potřebného nábytku, nehledě na ztráty v odborných sbírkách a knihovnách. Červenec a srpen byl věnován aktivním přípravám školních prostor, na kterých se podílel každý, kdo měl možnost jakkoliv přispět, ať už se jednalo o řemeslnické práce nebo pomoc při dezinfikování místností. Velkou zásluhu na tom, že přípravy probíhaly poměrně hladce, a včas mělo bezpochyby nově vzniklé

¹⁶⁵ XXXV.–XLII. *Výroční zpráva státního reálného gymnasia v Táboře Riegrovo nám. za školní roky 1939/40–1946/47*, Tábor 1949, s. 19–20.

Rodičovské sdružení a samotní studenti. Na konci prázdnin tak alespoň budova na Riegrově náměstí mohla plně sloužit v následujícím roce.¹⁶⁶

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 20.

9 ROZDĚLENÍ ŠKOL A POVÁLEČNÝ VÝVOJ NA GYMNÁZIÍCH

9.1 Školní rok 1945/1946

Poválečný vývoj v Táboře byl zaměřen především kulturně, město se více vázalo na svou husitskou minulost a využívalo toho, že ho spojenecké bombardování z jara 1945 nijak vážně neponičilo. Přesto patří po Lidicích a Ležákách k jednomu z nejvíce postižených míst nacistickou okupací. Nový školní rok 1945/1946 tak ve sféře školství představoval naději do budoucna a nechával za sebou útrapy z války, mezi které patřilo i násilné spojení v jeden školní ústav. To bylo oficiálně odčiněno ještě na konci předchozího školního roku.¹⁶⁷

Rozhodnutí o rozdělení školy na dvě samostatné instituce v sobě skrývalo další řadu úkolů, které bylo nutné vyřešit co nejdříve, aby nedocházelo k žádnému pozdržení ve výuce. Ke skutečné separaci pak došlo 8. září 1945, týden po zahájení školního roku. Díky záznamům zástupce Hubičky, jenž je vedl po celou dobu spojení samostatně pro obě bývalé školy, šlo vše hladce. Na Státním reálném gymnáziu na Riegrově náměstí, v jehož čele stál zástupce Hubička, tak zůstalo 28 vyučujících a 425 studentů, na Státním reálném gymnáziu na Masarykově náměstí, do jehož čela se jako ředitel dostal Němci vězněný Zeman, to byl stejný počet učitelů a 386 studentů. Klíčem při rozdělování studentů se stalo jejich zaměření, škola na Riegrově náměstí, bývalá reálka, tvořila technickou větev a gymnázium na Masarykově náměstí představovalo humanitní.¹⁶⁸ Jediné, co na obou školách chybělo, byly primy, vzhledem k tomu, že původně čtyřleté národní školy MŠO přeměnilo na pětileté.¹⁶⁹

Obě školy musely zpočátku fungovat v jedné budově na Riegrově náměstí, o tu se navíc dělily ještě s dívčí měšťanskou školou a pilařskou školou, což zapříčinilo opětovné půldenní vyučování, to trvalo až do 28. října 1945. Na den výročí vzniku

¹⁶⁷ KLÍNKOVÁ, AUGUSTA, s. 20.

¹⁶⁸ TECL, Rudolf. *Prvá léta po osvobození*. In: Gymnázium Tábor: almanach ke 125. výročí založení školy, Tábor 1987, s. 36.

¹⁶⁹ Státní okresní archiv Tábor, fond Gymnázium Tábor (1849) 1851–2003, kniha č. 167. *Dějiny reálného gymnasia v Táboře 1863–1949*.

samostatného státu došlo k slavnostnímu znovuotevření budovy na Masarykově náměstí, takže druhé gymnázium svou agendu během listopadu přesunulo do vlastní budovy. Výuka mohla na obou institucích pokračovat bez větších problémů a výkyvů.¹⁷⁰

Většina událostí, které probíhaly v tomto roce, se snažila připomínat památku obětí války a vyzdvihovat úsilí Spojenců, vzhledem k nastalé politické atmosféře především Sovětskému svazu. Po pěti letech německého útlaku došlo k obnovení studentské samosprávy, jež si vzala na starost pořádání většinou národně a socialisticky orientovaných kulturních i sportovních akcí. Další hybnou silou se stal obnovený Sokol, který podporoval především ředitel Zeman spolu s dalšími svými kolegy z obou reálných gymnázií, Binarem, Bohuslavem Gründlem a Voborským. Na většině událostí se podílela obě reálná gymnázia, takže v zimě 1945/1946 ve vzájemné spolupráci připravili studenti první ročník hokejového turnaje přístupného všem středním školám v Táboře, nazvaný „Memoriál ředitele Vincence Kuby“. Jak napovídá název, školy touto sportovní událostí vzdávali hold někdejšímu řediteli reálného gymnázia na Klášterním náměstí. Výraznou a především aktivní roli převzalo vzniklé Rodičovské sdružení v čele s předsedou Františkem Šrámkem. Kromě pořádání mimoškolních akcí, sociální podpory studentů, toto sdružení začínalo zasahovat do vzdělávací činnosti škol a působilo částečně jako protiváha pedagogického sboru.¹⁷¹

V prosinci 1945 došlo k plnohodnotnému obnovení školních sbírek na obou gymnáziích a doplnění školních knihoven, ze kterých jejich správci odstranili knihy přidané během okupace, vrátily se zpět Masarykova i Benešova díla a přibyly také výrazněji levicově orientované publikace. Velkou zásluhu na rychlém obnovení zmíněných sbírek, ale také dodávky nového nábytku, vděčí školy předsedovi MNV, již dříve zmíněnému členovi odboje, Siverovi. Ten se svou pomocí školám odvděčil za jejich přístup během okupace, kdy ho Němci věznili v koncentračním táboře, ale díky pomoci některých členů profesorského sboru mohl jeho syn i tak na škole studovat. Spolu s koncem roku 1945 tak tábořské školství překonalo všechny rány způsobené předchozími lety. Oproti předchozímu roku během zimy nedošlo k žádným „uhelným

¹⁷⁰ TECL, Rudolf. *Prvá léta po osvobození*. In: *Gymnázium Tábor: almanach ke 125. výročí založení školy, Tábor 1987*, s. 35.

prázdninám“. Jaro 1946 pak představovalo nové možnosti studentů, kteří přes svou samosprávu uspořádali tábořské Majáles, které spolu s rozsáhlými oslavami prvního výročí konce druhé světové války v Evropě naplnilo značnou část května.¹⁷²

Zakončení školního roku proběhlo dříve než v předchozích letech, 23. června 1946. V tento den došlo k odhalení pamětní desky popraveného ředitele Kuby v budově reálného gymnázia na Masarykově náměstí. Na celkovou částku 12 000 Kčs se složili studenti, Rodičovské sdružení a také MNV v Táboře. Konec školního roku tak byl spojen s pietní akcí, připomínající si všechny oběti Heydrichiády, vzhledem k politické atmosféře proslovy zástupců MNV a ONV vyzdvihovaly Kubovo levicové a sociální smýšlení. Hlavní slovo měl nicméně ředitel Zeman, jenž se naopak snažil poukázat na demokratické zásady, jichž se Kuba držel a jež ho stály život.¹⁷³

9.2 Školní rok 1946/1947

V tomto školním roce se poprvé začaly projevovat změny ve společnosti a politice. Přestože v čele školy stále zůstával ředitel Zeman, národní socialista, několik jeho kolegů začínalo výrazněji podporovat komunistickou stranu, především to byl nově příchozí Bohumil Linhart.¹⁷⁴ V organizačních otázkách došlo k ustálení veškerých změn, kterými ústav procházel v předchozích letech, takže díky tomu mohla výuka začít bez jakýchkoliv omezení a navrátila se svou pravidelností k předválečné tradici.¹⁷⁵

V budově na Masarykově náměstí, která čekala na modernizaci už od počátku 30. let, došlo díky nátlaku Rodičovského sdružení na příslušné odbory MNV k instalaci nového školního rozhlasu. Ve škole, již navštěvovalo v tomto roce 496 studentů, tato investice představovala nutnost v komunikaci mezi vedením školy a žáky, starý typ nefungoval, protože během okupace došlo k jeho poničení. Instalace úplně nového

¹⁷¹ Tamtéž.

¹⁷² XXXV.–XLII. Výroční zpráva státního reálného gymnasia v Táboře Riegrovo nám. za školní roky 1939/40–1946/47, Tábor 1949, s. 21–22.

¹⁷³ Tamtéž.

¹⁷⁴ Linhart se později stal v roce 1957 ředitelem tábořského gymnázia a na této pozici zůstal 20 let. Svůj výrazný prokomunistický postoj dal najevo především v období Pražského jara v roce 1968.

¹⁷⁵ TECL, Rudolf. *Prvá léta po osvobození*. In: Gymnázium Tábor: almanach ke 125. výročí založení školy, Tábor 1987, s. 37.

zařízení stála 35 000 Kčs, na jeho financování se částečně podílel finanční fond Rodičovského sdružení. První slavnostní vysílání, jež proběhlo 26. listopadu 1946, měl na starosti ředitel Zeman. Žákům během proslovu vysvětlil význam této vyučovací pomůcky, která měla usnadnit organizaci výuky. Rodičovské sdružení také během tohoto roku podporovalo studenty ze sociálně slabých rodin, pro něž shánělo oblečení a potřebné potraviny.¹⁷⁶

Kromě technického vylepšení se škola zaměřovala na akce připomínající válku, ovšem v jiném světle než v předchozím roce. Studenti během září navštívili v rámci výuky výstavu karikатурních výjevů britského umělce s názvem „Hitlerova válka“. Novou událostí, která zaplnila kalendář školních akcí, se stala oslava Velké říjnové socialistické revoluce (dále jen VŘSR), nově příchozí pomocný učitel ruského jazyka Josef Štainochr organizoval recitační pásma oslavující Lenina a Stalina. Ve snaze budovat jiný přístup studentů vůči společnosti se školy zapojily do akce „Studenti pomáhají závodům“, zaměřené především na výpomoc s těžbou uhlí nebo sběr brambor.¹⁷⁷ Ve druhé polovině roku pak veškerá pozornost školy byla věnovaná oslavám 85. výročí založení tábořského reálného gymnázia, jež probíhaly společně se slavnostmi na počest 75. výročí akademického spolku Štítňý. V rámci významného výročí pořádali profesori obou gymnázií přednášky o významných osobnostech, které jsou s nimi spojeny. Během těchto oslav také ředitelství gymnázia na Riegrově náměstí odhalilo pamětní desku věnovanou řediteli¹⁷⁸ Bittnerovi.¹⁷⁹

Květnové dny opět patřily studentskému Majáles, jako čestný host byl pozván bývalý student tábořského gymnázia a místní rodák Petr Zenkl, jeho přítomnost způsobila v pozdějších měsících komplikace, jež umocňovalo také to, že studenti organizující Majáles nespolupracovali se Svazem československé mládež (dále jen SČM). Vzhledem k vývoji politické situace v Československu se tento rok stal

¹⁷⁶ *Výroční zpráva Státního reálného gymnasia v Táboře Masarykovo náměstí za školní rok 1946/47*, Tábor 1947, s. 14.

¹⁷⁷ Během této akce, 21. března 1947, údajně studenti tábořského gymnázia odpracovali 3000 hodin. TECL, Rudolf. *Prvá léta po osvobození*. In: *Gymnázium Tábor: almanach ke 125. výročí založení školy*, Tábor 1987, s. 38.

¹⁷⁸ Po válce byl Bittner jmenován ředitelem *in memoriam*.

posledním kompletně svobodným a představoval spolu s předcházejícím malý ostrůvek svobody mezi dvěma totalitními režimy.¹⁸⁰

9.3 Školní rok 1947/1948

První měsíce přelomového školního roku se nesly ve znamení oslav a připomínek historických událostí. Během 4. září ředitel Zeman ještě jednou připomínal 85. výročí založení školy. Na konci měsíce proběhlo několik přednášek na téma Mnichovská dohoda pod vedením profesora Emanuela Ježka. V důsledku špatné situace v zemědělství a nedostatku potravin studenti také museli povinně vyslechnout přednášky věnované úspoře v těchto sférách a další pásma byla věnována volbě povolání vhodného pro budování státu.¹⁸¹ Během tohoto období také naposledy do Tábora přijel rodák Zenkl, byla to také jeho poslední návštěva prezidenta Beneše v jeho vile v Sezimově Ústí. Při této příležitosti se Zenkl setkal i s ředitelem Zemanem a bývalým starostou Tábora Soumarem, všechny tyto osoby požil pobyt v koncentračním táboře Buchenwald.¹⁸²

O pozornost se v listopadu dělila oslava 30. výročí VŘSR pod tradičním vedením ruštináře Štainochra s příjezdem amerického velvyslance Laurence Steinhardta. Důvodem pro jeho návštěvu se stalo přejmenování dosavadního Riegrova náměstí na Rooseveltovo náměstí.¹⁸³ Oficiální ceremonie, na které došlo ke změně jména, se zúčastnili všichni studenti středních škol. V rámci delegace ze Spojených států amerických na školu přijel doktor Thomas Woody z univerzity ve Philadelphii, jenž se zajímal především o historii školství v Táboře. Po závanu amerického ducha do města se škola přiklonila k oslavám zaměřeným na historii českého národa, takže všichni

¹⁷⁹ V první řadě byly přednášky věnovány prvnímu řediteli Křížkovy, ale také profesoru Josefu Vycpálkovi, významnému sběrateli lidových písní.

¹⁸⁰ TECL, Rudolf. *Prvá léta po osvobození*. In: Gymnázium Tábor: almanach ke 125. výročí založení školy, Tábor 1987, s. 38.

¹⁸¹ *Výroční zpráva Masarykova státního reálného gymnasia v Táboře za školní rok 1947–1948*, Tábor 1948, s. 8.

¹⁸² KLÍNKOVÁ, AUGUSTA, s. 30.

¹⁸³ Název náměstí zůstal i po únoru 1948, ke změně došlo až v roce 1958, kdy se místo přejmenovalo na náměstí Antonína Zápotockého.

učitelé dějepisu a českého jazyka ve svých hodinách připomínali Elišku Krásnohorskou¹⁸⁴ a Karla IV.¹⁸⁵

V obdobném duchu uplynulo celé první pololetí na obou tábořských reálných gymnáziích. Změny probíhající v politice během února 1948 pak nebyly v oficiálních výročních zprávách zmíněné, ale podle vzpomínek pamětníka Milana Nakonečného mezi studenty probíhaly debaty o aktuálním dění: „*Sledovali jsme denně s napětím a vášnivými debatami vývoj vládní krize. Jediní dva komunisté ve třídě Ruda B. a Dušan P. museli snášet četné agresivní výtky a pohrůžky od skupin bojovných národních socialistů, k nimž jsem patřil i já...*“¹⁸⁶ Poměr studentů příklánějící se ke komunistické straně nebyl na škole velký, naopak největší zastoupení měli národní socialisté, ke kterým se hlásil i ředitel Zeman a další vyučující. Během 21. února, kdy se vytvářely Akční výbory, organizovaly se Lidové milice a především na Staroměstském náměstí proběhla demonstrace na podporu komunistické strany, vysílal ve školním rozhlase Štainochr pásma básní a příspěvků věnovaných založení Rudé armády.¹⁸⁷

Události po 25. únoru rychle nastolily nový směr, na většině státních institucí se do vedoucích funkcí rychle dostávali příslušníci komunistické strany a její sympatizanti. Na Masarykově reálném gymnáziu¹⁸⁸ tak docházelo k čistkám v pedagogickém sboru, hned na konci února byl ředitel Zeman donucen odejít na zdravotní dovolenou. V té době ho prozatímně zastupoval akademický malíř Pavel Laška, člen komunistické strany, o kterém jeho student řekl, že to byl: „*Vzácný typ slušného a hodného komunisty.*“¹⁸⁹ Ze členů profesorského sboru musel odejít francouzštinář Binar, aktivní člen Sokola a vedoucí sdružení národně-socialistické mládeže, profesor Alois Šedivý, taktéž člen národní socialistické strany a učitelka hudební výchovy Vlasta

¹⁸⁴ Krásnohorská měla 18. listopadu 1947 100. výročí narození.

¹⁸⁵ *Výroční zpráva Masarykova státního reálného gymnasia v Táboře za školní rok 1947–1948*, Tábor 1948, s. 9.

¹⁸⁶ NAKONEČNÝ, Milan. *Vzpomínky na reálné gymnasium v Táboře*. In: *Gymnázium Pierra de Coubertina Tábor : almanach ke 150. výročí založení školy 1862–2012*. Tábor 2012, s. 16.

¹⁸⁷ *Výroční zpráva Masarykova státního reálného gymnasia v Táboře za školní rok 1947–1948*, Tábor 1948, s. 7.

¹⁸⁸ Reálné gymnázium na Masarykově náměstí získalo v lednu 1948 čestné jméno, Masarykovo státní reálné gymnázium v Táboře.

¹⁸⁹ NAKONEČNÝ, Milan. *Vzpomínky na reálné gymnasium v Táboře*. In: *Gymnázium Pierra de Coubertina Tábor : almanach ke 150. výročí založení školy 1862–2012*. Tábor 2012, s. 12.

Kratochvílová. O všech suspendacích rozhodnul tábořský Okresní akční výbor již 27. února.¹⁹⁰

Změny ve školství spojené s novou vládou nastaly 21. dubna, kdy se Národní shromáždění usneslo na zákonu č. 95/1948 Sb. o základní úpravě jednotného školství. Základní školství se touto reformou sjednotilo a došlo k zavedení devítileté docházky. Pro gymnázia to znamenalo, že zanikla klasická osmiletá varianta, která byla nahrazena od následujícího školního roku čtyřletou, v důsledku toho došlo k odstranění latinských označení tříd. Následující den proběhla ve škole oslava nového školského zákona, během které Laška promluvil o jeho „*dějinném, národním a sociálním významu*“.¹⁹¹ Což znamenalo, že předchozí „buržoazní“ uspořádání nahradil, podle výkladu nového režimu, spravedlivý lidový řád. Podobné „budovatelské“ proslovy provázely studenty až do konce školního roku, věnovány byly květnovým volbám a také povinnost inteligence v lidově-demokratické republice. Také témata pravidelně zadávaných písemných prací z českého jazyka prošla citelnou změnou, v jedné z poboček kvinty to po únoru 1948 byla například pojednání na téma „Naše nová ústava“ nebo „Studentské brigády“.¹⁹² Poměrně mírného Lašku na konci roku vystřídal na pozici zatímního správce Václav Zima, podle vzpomínek studentů jeho pravý opak, fanatický komunista, jenž se snažil zbavit všech případných „reakcionářů“.¹⁹³

¹⁹⁰ Tamtéž, s. 12–14.

¹⁹¹ Státní okresní archiv Tábor, fond Gymnázium Tábor (1849) 1851–2003, kniha č. 167. *Dějiny reálného gymnasia v Táboře 1863–1949*.

¹⁹² *Výroční zpráva Masarykova státního reálného gymnasia v Táboře za školní rok 1947–1948*, Tábor 1948, s. 21.

¹⁹³ NAKONEČNÝ, Milan. *Vzpomínky na reálné gymnasium v Táboře*. In: *Gymnázium Pierra de Coubertina Tábor : almanach ke 150. výročí založení školy 1862–2012*. Tábor 2012, s. 12.

10 OSOBNOSTI

V pohnutých letech po Mnichovské dohodě na táborském gymnáziu působily osoby, které se stály na obou stranách, protinacistické i kolaborantské. Nicméně silná převaha těch, kteří se snažili podle svých možností podporovat protiněmecký odboj, pomohla k tomu, aby studenti dostávali co nejpravdivější informace a nedocházelo ke zbytečným perzekucím. Přestože na škole jako takové nedošlo k vytvoření žádné odbojové skupiny, někteří studenti, a především pak jejich rodiče, působili v regionálních odbojových organizacích. Členové profesorského sboru, se podle dostupných pramenů do odboje nezapojovali, ale většina z nich minimálně přehlížela drobné přestupky, které by jinak mohly mít dalekosáhlé následky, výjimku tvořil konfident SD Hlaváč.¹⁹⁴ V období po válce pak výraznější úlohu hrál ředitel Zeman, jenž se stal první obětí komunistického režimu na táborském gymnáziu.¹⁹⁵

10.1 František Prchlík

František Prchlík se narodil 25. listopadu 1880 v Křinci. Jako ředitel táborského reálného gymnázia působil od školního roku 1930/1931. Ve vedení školy se snažil co nejvíce usnadnit výuku, která probíhala v zastaralé budově, neodpovídající počtu studentů. Kromě řízení školy se věnoval také místní obecní správě, působil jako městský zastupitel a později také jako radní. Z této pozice neustále usiloval o to, aby došlo k výstavbě nové moderní školní budovy podobně jako se tak stalo v případě reálky, tuto snahu nevzdal až do svého nedobrovolného odchodu v roce 1939. Vedle výše zmíněných funkcí působil také v zednářském kroužku Kalich v rámci lóže Pravda vítězí.¹⁹⁶

S Prchlíkovým příchodem do Tábora vzrostla úroveň gymnázia, jež se od vzniku Československa nijak nevyvíjelo, především kvůli tomu, že chyběla silná osobnost,

¹⁹⁴ KOŘALKA, Jiří. *Táborské reálné gymnázium v letech nacistické okupace*. In: Gymnázium Tábor: almanach ke 125. výročí založení školy, Tábor 1987, s. 31–32.

¹⁹⁵ Státní okresní archiv Tábor, fond Gymnázium Tábor (1849) 1851–2003, kniha č. 167. *Dějiny reálného gymnasia v Táboře 1863–1949*.

¹⁹⁶ *Táborští svobodní zednáři*. In: Husitské muzeum v Táboře [online], [cit. 2019-03-10]. Dostupné z: <http://www.husitskemuzeum.cz/taborsti-svobodni-zednari/>.

kteřá by zahájila změny odpovídající nové době. Ihned po příchodu do školy dal podnět k vydávání studentského časopisu „My“, také se snažil svým svěřencům poskytnout co možná největší rozhled, proto podporoval debatní večírky v Masarykově domě. Veškerým svým úsilím, ve kterém využíval svůj politický vliv, dokázal tábořské reálné gymnázium vrátit mezi nejlepší střední školy té doby. Klasický formát, kdy studenti byli pouhými pasivními účastníky veškerých oslav a školních akcí, ve kterých měli iniciativu především členové profesorského sboru, byl jeho zásluhou nahrazen. Hned po nástupu na gymnázium nechal ředitel Prchlík uspořádat studentské vystoupení k výročí vzniku samostatného státu. K této i dalším příležitostem vždy vybíral vhodné divadelní hry, které by příhodně reflektovaly dobu.¹⁹⁷ Veškeré studentské organizace, které se během 30. let na škole vyvíjely, mají společného iniciátora, ředitele Prchlíka.¹⁹⁸

Díky všem zmíněným činnostem měl Prchlík po vzniku Protektorátu potíže. Nejdříve přišel o většinu svých vyučovacích hodin, nakonec vyučoval němčinu pouze v jedné třídě. Během několika posledních měsíců školního roku 1938/1939 tak nacisté záměrně zmenšovali Prchlíkův vliv, z toho důvodu musel v dubnu nastoupit na zdravotní dovolenou. Jeho trvalý odchod nakonec vysvětlili předčasným penzionováním na základě všech jeho dosavadních osvětových a kulturních úspěchů. Díky tomuto postupu nedošlo k žádným protestům na škole. Přestože odchod měl proběhnout bez většího rozruchu, kolegové, bývalí i současní studenti vyjádřili svůj vděk řediteli za veškerý přínos ve výroční zprávě, kam své příspěvky nechali přidat až poté, co školní rada schválila původně předložený text.¹⁹⁹

I v penzi ovšem představoval Prchlík možnou hrozbu, vzhledem k vazbám na své bývalé kolegy a studenty, které nepřerušil a stále se scházel se svými bývalými svěřenci. Gestapo ho mělo na svém seznamu, a po vyhlášení války byl 1. září v rámci akce Albrecht preventivně spolu s dalšími dvaceti obyvateli Tábora zatčen a převezen do koncentračního tábora Buchenwald, kde zůstal až do konce války. V Buchenwaldu udržoval kontakt se svým kolegou a přítelem, bývalým správcem reálky Bittnerem. Ten

¹⁹⁷ Poslední hrou, kterou vybral pro studentské představení, byli Borodáčovi „Chlapci na stráž“; zmínění v kapitole Tábořské reálné gymnázium od Mnichovské dohody do září 1939.

¹⁹⁸ *Výroční zpráva Státního reálného gymnasia v Táboře za školní rok 1938–1939*, s. 4–5.

¹⁹⁹ Tamtéž, s. 3.

v koncentračním táboře v lednu 1940 zemřel, a přestože vězni měli zakázáno se shromažďovat, Prchlík spolu s dalšími 400 vězni zorganizoval pietní vzpomínkový akt, na kterém pronesl řeč na počest zemřelého.²⁰⁰

Po válce, kdy se Prchlík vrátil z Buchenwaldu zpět do Tábora, se už do školy nevrátil. Nicméně se opět angažoval ve veřejném životě, především se věnoval vzdělávání veřejnosti z pozice předsedy Okresní rady osvětové, působil také jako předseda komise pro budování památníků obětí okupace, právě on měl jednu ze zásluh na umístění pamětní desky ředitele Bittnera v budově gymnázia na Riegrově náměstí. K aktivní výuce už se nevrátil kvůli špatnému zdravotnímu stavu, jenž mu způsobil dlouholetý pobyt v koncentračním táboře.²⁰¹

10.2 Jindřich Bittner

Jindřich Bittner se narodil 9. října 1905 v Chrtníkách, na táborskou reálku přišel poté, co v prosinci 1929 udělal profesorské zkoušky. V průběhu působení v táborském školství vyučoval střídavě na reálce i gymnáziu.²⁰² Oproti svému kolegovi a příteli Prchlíkovi se neangažoval ve veřejném životě. Svůj čas dělil pouze mezi svou rodinu a školu. I přes svůj špatný zdravotní stav se snažil podávat ve škole co nejlepší výkon, především se zajímal o pomoc chudým studentům, protože z vlastních zkušeností věděl, že je náročné studovat bez dobrého finančního zázemí.²⁰³

Na reálce měl na starost veškeré matematické a geometrické sbírky, navíc působil od poloviny 30. let jako tajemník školy. Svou obětavost a oddanost škole prokázal v situaci, kdy ředitel reálky Kolář musel odejít na zdravotní dovolenou. Bittner tedy převzal veškerou jeho agendu a vedl školu v nesnadném období na podzim 1938. Všechny tyto funkce zastával i během jara 1939. Oficiálně byl jmenován zatímním správcem reálky 10. března 1939 a na této pozici se snažil co nejvíce usnadnit chod

²⁰⁰ XXXV.–XLII. Výroční zpráva státního reálného gymnasia v Táboře Riegrovo nám. za školní roky 1939/40–1946/47, Tábor 1949, s. 25–26.

²⁰¹ Tamtéž, s. 26.

²⁰² Stejně jako jeho další kolegové, vyučující se často na obou školách z úsporných důvodů střídali.

²⁰³ XXXV.–XLII. Výroční zpráva státního reálného gymnasia v Táboře Riegrovo nám. za školní roky 1939/40–1946/47, Tábor 1949, s. 23.

školy v době příchodu německých okupačních sil. Z vedení školy ho odvolal školský úřad už 1. dubna, protože vzhledem ke své povaze Bittner dával najevo svůj odpor vůči nacistům a odehrávajícím se změnám, chtěl dál pokračovat ve výuce v duchu českých a demokratických idejích.²⁰⁴

Vzhledem ke svému postoji vůči nacistické okupaci, který dával veřejně najevo i po odchodu z reálky, nebylo překvapením, že ho gestapo zatknulo během akce Albrecht, přispěli k tomu pravděpodobně také kolaboranti z jeho okolí. Takže přestože Bittner nepůsobil v žádné politické nebo kulturní organizaci, představoval pro nacisty osobu, kolem které mohl být shromážděn odboj. Ihned po zatčení ho gestapo převezlo do pankrácké věznice, kde ho drželi devět dní, poté ho přesunuli do koncentračního tábora Dachau, ve kterém zůstal tři týdny. Posledním místem, na kterém byl vězněn, se stal koncentrační tábor Buchenwald. Bittner přes svůj nalomený zdravotní stav nemohl vydržet vyčerpávající práci, nedostatek spánku, jídla a špatnou hygienu v táboře. Po čtyřech měsících věznění podlehl 6. ledna 1940 počínajícímu zánětu, ke kterému se připojil zápal plic. Díky své přátelské povaze se dočkal od svých více než 400 spoluvězňů pietního obřadu, přičemž tak rozsáhlé shromáždění v koncentračním táboře bylo ojedinělé.²⁰⁵

Bittnerovi, jakožto jedné z prvních táborských obětí nacistické okupace, bylo po válce projeveno zasloužené uznání, které zahrnovalo kromě pamětní desky, umístěné v budově dnešního Gymnázia Pierra de Coubertina, také jmenování ředitelem *in memoriam*. Pamětní desku financovalo Rodičovské sdružení, její slavnostní odhalení proběhlo 11. května 1947 jako vrchol oslav květnového osvobození.²⁰⁶

10.3 Vincenc Kuba

Vincenc Kuba představoval pravděpodobně jednu z největších obětí nacistické okupace na táborském gymnáziu i reálce. Na táborském gymnáziu přitom nepůsobil dlouho,

²⁰⁴ Tamtéž.

²⁰⁵ Tamtéž, s. 26.

²⁰⁶ Státní okresní archiv Tábor, fond Gymnázium Tábor (1849) 1851–2003, kniha č. 167. *Dějiny reálného gymnasia v Táboře 1863–1949*.

pocházel z Boskovic na Moravě, kde se narodil 20. prosince 1900 a poté, co dokončil vysokou školu, odešel učit do Mukačeva, kde se podílel na založení židovského gymnázia, a odtud později odešel do Užhorodu. Jeho posledním působištěm se stal nakonec Tábor, kam byl převelen poté, co došlo k odvolání ředitele reálného gymnázia Prchlíka. Od školního roku 1939/1940 tedy vedl školu právě Kuba, jenž tuto funkci přijal až po přímlově profesorského sboru, který v něm viděl vhodnou náhradu odcházejícího ředitele. Již kvůli svému zaměření, vystudoval slovanštinu, podporoval československou myšlenku, čímž zaručoval, že školu povede v národním duchu.²⁰⁷

Jako ředitel reálného gymnázia byl postaven do složité pozice, aby udržel školu v chodu, musel splnit veškeré požadavky, které měla nacistická správa, již na Tábořsku zastupoval především dříve zmíněný inspektor Werner. Ten podle záznamů ke Kubovi cítil silnou nenávist a při každé své návštěvě hledal jakoukoliv záminku, kterou by mohl proti řediteli použít. I přes to první dva roky zvládal z pozice ředitele krýt různé prohřešky svých studentů a omezovat perzekuce uvalené na členy profesorského sboru, nicméně zlom přišel během heydrichiády v roce 1942. V době, kdy nacisté hledali sebemenší záminku pro exemplární tresty, trávil inspektor Werner hodně času na tábořském reálném gymnáziu i reálce a dával najevo svou naprostou převahu nad českými učiteli, kteří neměli jinou možnost, než uposlechnout každý jeho rozkaz.²⁰⁸

Na přelomu května a června 1942, v období, kdy probíhaly na gymnáziu maturitní zkoušky, přišel do školy inspektor Werner v doprovodu několika členů tábořského gestapa, kteří zatknuli ředitele Kubu, jehož odvedli přímo od probíhající zkoušky. Důvodem k jeho uvěznění se stala Wernerova a Rynešova iniciativa. Tito konfidenti SD se rozhodli využít incident, jenž se odehrál v dubnu během oslav Hitlerových narozenin, během kterých jeden ze studentů nezvedl ruku k pozdravu a ředitel Kuba to nenahlásil na příslušná místa. Na pozadí probíhající Heydrichiády tak tuto skutečnost gestapo využilo, aby odstranilo Kubu z vedení školy.²⁰⁹

²⁰⁷ Tamtéž.

²⁰⁸ XXXV.–XLII. *Výroční zpráva státního reálného gymnasia v Táboře Riegrovo nám. za školní roky 1939/40–1946/47*, Tábor 1949, s. 9–10.

²⁰⁹ Státní okresní archiv Tábor, fond Gymnázium Tábor (1849) 1851–2003, kniha č. 167. *Dějiny reálného gymnasia v Táboře 1863–1949*.

Během třítýdenního věznění sdílel Kuba svou celu s farářem Církve československé Františkem Bendou, který své věznění přežil. Po dlouhém čase stráveném v cele a několika náročných výsleších si Kuba myslel, na základě toho, co mu prozradili během výslechu, že bude propuštěn,²¹⁰ nicméně gestapo ho poměrně nečekaně 23. června popravilo. O tom, že trest smrti nebyl nutný, ale jednalo se pravděpodobně o pouhou mstu, vypovídá svědectví jednoho z členů táborského gestapa, Augustina Giehla, jenž ho podal během výslechu v červnu 1945: „*Komisař Artur Albrecht byl bezohledný a brutální člověk. Jeho charakteristiku dokazují případy poprav v době heydrichiády. Mohu říci, že v případě Otavy, ředitele Kuby a Černého nebylo důvodu k jejich zastřelení...*“²¹¹

Ředitele Kubu považovala německá okupační správa za nespolehlivého, řadili ho k destruktivní inteligenci, navíc patřil také mezi levicově smýšlející intelektuály, proto využilo táborské gestapo šanci se ho zbavit. Po válce se dočkal, stejně jako jeho kolega Bittner, uznání a do budovy gymnázia na Masarykově náměstí²¹² byla během slavnosti na jeho počest umístěna 22. června 1946 pamětní deska z dílny táborského sochaře Jan Vítězslava Duška.²¹³

10.4 František Hlaváč

S táborským gymnáziem nebyly spojeny pouze oběti nacistické okupace a ti, kteří proti ní bojovali, ale také osoby, které spolupracovaly s nacisty. Nejvýraznější z nich byl bezesporu učitel a pozdější ředitel spojených táborských gymnázií František Hlaváč. Ten na gymnáziu působil už v průběhu první světové války, během které musel v listopadu 1914 narukovat. Přidělen byl na jižní frontu, nicméně protože se léčil s tyfovou infekcí a následně utrpěl těžké zranění, prošel superarbitrací, jež ho uznala neschopného služby. Od září 1917 tak opět vyučoval na táborském gymnáziu.²¹⁴

²¹⁰ Státní okresní archiv Tábor, fond Benda František, *Dvě vzpomínky*.

²¹¹ HOJDAR, *Táborské popraviště*, s. 47.

²¹² V současnosti v této budově působí ZŠ a MŠ Mikuláše z Husi, nicméně pamětní deska zůstala na svém místě v aule.

²¹³ HOJDAR, *Táborské popraviště*, s. 47.

²¹⁴ VANDROVCOVÁ J., VANDROVCOVÁ L., s. 54.

O jeho meziválečné aktivitě nejsou dostupné záznamy, ale působil v této době na reálném gymnáziu na Klášterním náměstí. Větší význam jeho osobnost dostala až během nacistické okupace. Ve školním roce 1940/1941 odešel spolu s Arnoštem Kubičkou do předčasného důchodu, ovšem poté pravděpodobně Hlaváč přistoupil na spolupráci s nacisty a stal se konfidentem SD. Z tohoto důvodu se po zásahu školního inspektora Wenera mohl vrátit v roce 1942 na své místo na reálném gymnáziu. Za jeho návratem z penze stála nejspíš potřeba Němců mít na škole důvěryhodného člověka, jenž by především včas hlásil jakoukoliv neposlušnost vůči nacistické správě.²¹⁵ Do nejvyšší pozice na škole se dostal v následujícím školním roce 1943/1944, kdy se stal ředitelem nově sloučeného reálného gymnázia. Podle záznamů neměl schopnosti vést tak rozsáhlý vzdělávací ústav, tudíž za něj musel vést veškerou úřední agendu jeho zástupce Hubička. Přestože ze své pozice ředitele, navíc kolaboranta, měl vzbuzovat ve svých kolezích a studentech strach, podle vzpomínek jednoho z pamětníků té doby to bylo přesně naopak: „*Nemohu říci, že bychom ho nenáviděli, byl nám spíše zdrojem obveselení.*“²¹⁶ Jiří Hanibal vzpomíná také na projevy nehodné ředitele školy, jako bylo gymnázium: „*Českej student-švejk otrhal na školní zahrádce rajský jablíčka, který chtěl dát pan ředitel chudejm studentům.*“²¹⁷ Nicméně přestože výstupy mohly připadat studentům směšné, ředitel Hlaváč nebyl pouhou figurkou, úzce a aktivně spolupracoval s nacisty, většinou ve spojení s inspektorem Wernerem. Kvůli jejich snaze odešlo po roce 1943 několik osob ze školy a další na jejich popud gestapo zatknulo. Za veškeré své služby získal v říjnu 1944 spolu s dalšími pracovníky Kuratoria řád svatováclavské orlice.²¹⁸

Ihned po konci války, ještě před příjezdem Rudé armády do Tábora část studentů odvedla Hlaváče přímo z jeho ředitelského bytu do tábořské věznice. Zde čekal na další dny. Z Tábora byl převezen do vazby v Českých Budějovicích, kde si vyslechl rozsudek

²¹⁵ Na školu se vrátil od září 1942, tedy po heydrichiádě, jejíž obětí se stal ředitel Kuba.

²¹⁶ HANIBAL, Jiří. *Vzpomínky*. In: Gymnázium Tábor: almanach ke 125. výročí založení školy, Tábor 1987, s. 105.

²¹⁷ Tamtéž.

²¹⁸ XXXV.–XLII. *Výroční zpráva státního reálného gymnasia v Táboře Riegrovo nám. za školní roky 1939/40–1946/47*, Tábor 1949, s. 12.

mimořádného lidového soudu,²¹⁹ jenž mu sdělil rozsudek. Hlaváč se stal prvním popraveným na českobudějovickém popravišti na vojenském cvičišti Čtyři dvory. Oběšen byl 3. září 1945.²²⁰

10.5 Antonín Zeman

První poválečný ředitel jednoho z tábořských reálných gymnázií Antonín Zeman se narodil 11. prosince 1890. Od 30. let působil v Táboře jako profesor českého a německého jazyka na místní reálce. Rozsah jeho mimoškolních aktivit byl rozsáhlý, patřil ke členům zednářské lóže Pravda vítězí a v Sokole zastával funkci vzdělavatele sokolské župy Jana Žižky z Trocnova. Z této pozice působil jako redaktor časopisu Trocnov.²²¹

Po vzniku Protektorátu musel stejně jako další kvůli svým aktivitám opustit školu. Podobně jako v případě zmíněného Prchlíka a Bittnera gestapo zatklo 1. září 1939 i Zemana. Podobně jako v předchozích případech byl převezen do věznice na Pankráci, odkud se dostal do koncentračního tábora v Dachau. V prosinci 1939 ho nacisté nechali převézt do Buchenwaldu. Důvod jeho věznění byl čistě preventivní, vzhledem k funkci v Sokole a angažování se ve svobodném zednářství ho nacisté považovali za případnou hrozbu. Nicméně oba Zemanovi synové mohli nadále studovat na reálce bez dalších problémů.²²²

Po osvobození v polovině května 1945 se spolu s dalšími vrátil do Tábora. Jeho syn na otcův návrat vzpomínal takto: „*A přesto se nám kupodivu vrátil – vyhublý a vyčerpaný, ale náš – v polovici května 1945. Navždy mi utkvěla v paměti chvíle, kdy jsme stáli s maminkou v květnovém slunci na tábořském nádraží, z vlaku od Budějovic*

²¹⁹ Jako prokurátor u tohoto soudu působil JUDr. Josef Urválek, známý především kvůli komunistickým procesům s Miladou Horákovou nebo Rudolfem Slánským. *Poslední budějovický kat*. In: Severní Českobudějovicko [online], [cit. 2019-04-05]. Dostupné z: <http://severniceskobudejovicko.cz/2015/08/17/posledni-budejovicky-kat>.

²²⁰ Tamtéž.

²²¹ *Táborští svobodní zednáři*. In: Husitské muzeum v Táboře [online], [cit. 2019-03-10]. Dostupné z: <http://www.husitskemuzeum.cz/taborsti-svobodni-zednari/>.

²²² ZEMAN, Dobroslav. *Tehdy v Táboře*. In: Gymnázium Pierra de Coubertina Tábor : almanach ke 150. výročí založení školy 1862–2012. Tábor 2012, s. 24.

vystupovali takoví divně oblečení a vyhublí lidé, když tu jeden z nich na nás zamával a já jsem si říkal: Tak tohle je můj táta.“²²³ Po návratu mu byl nabídnut post ředitele jednoho z obnovených reálných gymnázií, který v úctě ke svému kolegovi a předválečnému řediteli Prchlíkovi přijal. Na obnově a znovuotevření se Zeman sám nemohl podílet, protože trpěl několika zdravotními obtížemi, školu tedy v době jeho nepřítomnosti v průběhu září a října 1945 vedl Jaroslav Vachuta.²²⁴

Po návratu ze zdravotní dovolené se významně podílel na budování památníků svým kolegům, kteří se stali oběťmi²²⁵ nacistické okupace. Vrátil se také ke své funkci v tábořské sokolské župě, o jejíž rozvoj se v poválečném období snažil. Nicméně jeho snaha o návrat k prvorepublikovým postojům netrvala dlouho. Vzhledem ke svému působení v Sokole a v národní socialistické straně se stal po komunistickém puči v únoru 1948 nežádoucím. S okamžitou platností byl suspendován a měsíce do konce školního roku 1947/1948 strávil na nucené zdravotní dovolené. Podobně jako nacisté v případě ředitele Prchlíka, využili komunisté předčasný důchod jako řešení nastalého problému. Takovéto východisko bylo pro nový režim nutné, Zeman jakožto oblíbený ředitel mohl ovlivňovat podobně smýšlející studenty.²²⁶

Ani v důchodu ovšem Zeman nezůstal nečinný, díky pomoci svého bývalého spolužáka Aloise Získala, jenž byl od roku 1946 ředitelem nově vzniklého Ústavu pro jazyk český. Z této pozice nabídl svému příteli externí pozici, ve které měl na starosti jazykové excerpcce starých českých ručně psaných biblí a jejich následné datování. Díky tomu měla jeho rodina k velice nízké penzi finance navíc. Protože Zeman nedělal potíže a stáhl se z veřejného života, nechal nový režim jeho děti vystudovat vysoké školy bez dalších obtíží.²²⁷

²²³ Tamtéž.

²²⁴ TECL, Rudolf. *Prvá léta po osvobození*. In: Gymnázium Tábor: almanach ke 125. výročí založení školy, Tábor 1987, s. 36.

²²⁵ Konkrétně Jindřich Bittner a Vincenc Kuba.

²²⁶ ZEMAN, Dobroslav. *Tehdy v Táboře*. In: Gymnázium Pierra de Coubertina Tábor : almanach ke 150. výročí založení školy 1862–2012. Tábor 2012, s. 25.

²²⁷ Tamtéž, s. 26.

10.6 Osoby spojené s protinacistickým odbojem

Do skupin protinacistického odboje se přihlásilo po vzniku Protektorátu několik absolventů táborského reálného gymnázia i reálky, především spíše levicově smýšlejících studentů vysokých škol. Přestože většina členů pedagogického sboru a studentů nepodporovala nacisty, a část z nich to dávala svými projevy najevo, nejsou záznamy o tom, že by se výrazněji projevovali v protiněmeckých akcích. Nicméně několik studentů se aktivně zapojilo do odboje spolu se svými rodiči, nejvýraznějšími se stali Miloš Volf, Věra Vacková a Josef Vyčichl.²²⁸

Jaroslav Vacek, bývalý legionář, se ihned po vypuknutí války připojil k odboji v rámci civilní složky ON. Spolu s ním v něm působila také jeho starší dcera Věra, v té době studentka kvarty na gymnáziu. Také celá rodina Miloše Volfa, v čele s otcem Josefem pomáhala s protinacistickou činností. Poté, co došlo k odhalení větší části odboje na Tábořsku,²²⁹ vznikla skupina v okolí Borotína pod vedením Vacka a Červinky, k níž se připojil Josef Vyčichl s otcem Františkem. Úkolem jednotlivých poboček, u nichž všichni zmínění působili, byla sabotáž a předávání zpráv na ústřední vedení v Praze.²³⁰

Právě v Borotíně u rodiny Volfových se po postřelení skrýval velitel výsadku Bivouac²³¹ František Pospíšil, díky tomu mohl udržovat kontakt s místním velitelem odboje Vackem. Aby mohl Pospíšil cestovat mezi Borotínem a Tábořem, ho ve vlaku vždy doprovázela Vacková, oba předstírali, že jsou pár. Díky pomoci místních poskytnuté parašutistovi mohla v okolí Borotína vzniknout další odbojová skupina, ve stejné lokalitě ale působilo seskupení napojené na 3. ilegální ústřední výbor KSČ, jehož členové nakonec mohli za vyzrazení části odboje na začátku roku 1943. To vedlo k rozsáhlému zatýkání, jež postihlo také všechny tři zmíněné rodiny. V únoru 1943

²²⁸ HEŘMÁNEK, Svatopluk. *Vzpomínky*. In: Gymnázium Tábor: almanach ke 125. výročí založení školy, Tábor 1987, s. 97–98.

²²⁹ Velká část civilní složky ON byla odhalena v době působení Reinharda Heydricha na postu zastupujícího protektora.

²³⁰ MATĚJKA, Josef, *Borotín v odboji v letech 1939–1945*, Borotín 1945, s. 10–11.

²³¹ Paradesantní skupina Bivouac byla vysazena na území Protektorátu 28. dubna 1942. Její hlavní poslání spočívalo v sabotážích traťových spojení a v továrnách. Výsadek se rozdělil po odhalení 2. května 1942.

přišlo gestapo zatknout Vacka, jeho manželku a syna i starší dceru,²³² právě Věra stihla varovat příchozího člena odboje Pistoriuse, ten následně varoval Volfovy a Pospíšila.²³³ Miloš Volf chtěl následně poslat parašutistovi, jenž se nacházel v Brně,²³⁴ šifrovanou zprávu, její předání na poštu měl zařídit jeho dědeček. Mezitím ovšem přišli zástupci gestapa k i Volfovým a celou rodinu zadrželi.²³⁵ Stejný osud postihl také Františka Vyčichla, jeho syn Josef ovšem unikl pozornosti nacistů a nadále působil v odboji, za svou činnost dostal 11. května 1947 Junácký kříž za vlast 1939–1945.²³⁶

Na začátku března tak mělo tábořské gestapo všechny zatčené ve vězení a mohlo začít s výslechy. Komisař gestapa Karl Kirschner se soustředil především na Věru Vackovou, protože její otec byl během zatčení v nemocnici.²³⁷ Ta i přes brutální výslech neřekla vůbec nic, naopak zapírala úplně vše: „*Původně, když už se několikrát předtím ptal, tak jsem dělala hloupou: ‚Cože je ten pašaturista?‘ Zařval, abych z něj nedělala blbce a bouchl mi ji.*“²³⁸ Zvolená taktika jí nakonec prošla, neprozradila žádná jména ani otcovu činnost, předpokládala, že ji nakonec gestapo popraví. K vyžrazení dalších členů odboje Vacek-Červinka došlo i přes statečnost všech vyslýchaných, gestapo totiž mělo většinu informací a vězně navádělo tak, aby jim je potvrdili. Vackovi i Volfovi nechali po třech měsících nacisté přesunout do terezínské Malé pevnosti. Díky tomu, že Miloš Volf i Věra Vacková byli studenti gymnázia, získali rychle lepší práci než ostatní.

Operace BIVOUAC. In: Vojenské jednotky [online], [cit. 2019-04-10]. Dostupné z: <https://jednotky.webnode.cz/ceske-paraskupiny/operace-bivouac/>.

²³² Mladší nezletilá dcera nebyla doma, díky tomu na ni gestapo zapomělo a ona mohla zůstat u příbuzných.

²³³ *Věra Žahourková.* In: Paměť národa [online], [cit. 2019-04-10]. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/zahourkova-vera-20080615-0>.

²³⁴ Pospíšil se v Brně ukrýval u příbuzných, následně se ovšem setkal se zrádcem Karlem Čurdou, jenž ho udal gestapu.

²³⁵ MATĚJKA, Josef, *Borotín v odboji v letech 1939–1945*, Borotín 1945, s. 17–18.

²³⁶ XXXV.–XLII. *Výroční zpráva státního reálného gymnasia v Táboře Riegrovo nám. za školní roky 1939/40–1946/47*, Tábor 1949, s. 16.

²³⁷ Poté, co ho gestapo chtělo převést do věznice, se pokusil o útěk, který ale nevyšel. Po výslechu v Táboře byl přesunut do Terezína, stejně jako manželka a dcera, zde ale dlouho nezůstal. V roce 1944 ho nacisté převezli do Drážďan a v srpnu 1944 popravili.

²³⁸ *Věra Žahourková.* In: Paměť národa [online], [cit. 2019-04-10]. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/zahourkova-vera-20080615-0>.

Vacková to využila k další protinacistické činnosti,²³⁹ v pevnosti se setkala s Vladimírem Krajinou,²⁴⁰ kterému pomáhala předávat zprávy dalším členům odboje.²⁴¹

V Terezíně nikdo z obou rodin nevydržel dlouho, v únoru 1944 rozhodli nacisté o jejich přesunu. Ženy byly přesunuty do koncentračního tábora Ravensbrück a muži do Flossenbürgu s označením *Rückkehr Unterwünscht* (návrat nežádoucí). Na obou místech vydrželi všichni zmínění až do konce války. Věru Vackovou a její matku čekal v dubnu 1945 pochod smrti, ze kterého se jim podařilo utéct, a po několika týdnech dorazily domů do Tábora. Oba studenti tábořského gymnázia se rozhodli dodělat si ve zrychleném kurzu maturitu, takže v září 1945 oba úspěšně dokončili školu.²⁴²

²³⁹ CHLÁDKOVÁ, Ludmila, *Vzpomínka na Věru Žahourkovou*. In: Terezínské listy: sborník Památníku Terezín, Terezín 2016, s. 150.

²⁴⁰ Vladimír Krajina pracoval pro nekomunistický odboj, po válce byl generálním tajemníkem národní socialistické strany. *MUDr. Vladimír Krajina*. In: Paměť národa [online], [cit. 2019-04-10]. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/krajina-vladimir-1947>.

²⁴¹ Možnost předávat vzkazy měla Vacková díky tomu, že si ji jedna z komandantek vybrala, aby hlídala jejího syna.

²⁴² *Věra Žahourková*. In: Paměť národa [online], [cit. 2019-04-10]. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/zahourkova-vera-20080615-0>.

11 ZÁVĚR

V této diplomové práci jsem se zaměřila na vývoj reálného gymnázia v Táboře v rozmezí let 1938 a 1948. V průběhu vytyčené dekády potkala tuto vzdělávací instituci řada změn. V předválečném období patřilo toto gymnázium díky práci tehdejšího ředitele Františka Prchlíka mezi nejmodernější střední školy své doby. Táborské reálné gymnázium ovlivňovala již vyhlášená všeobecná mobilizace, od 23. září byla totiž jeho budova zabrána pro potřeby československé armády. Během této doby škola musela poprvé od první světové války sdílet stejné prostory s táborskou reálkou. I přes nepohodlí a potíže, jaké tento stav věcí přinesl, podporovali profesori i studenti mobilizaci i armádu projíždějící přes město na hranice státu. Pokrokově smýšlející profesorský sbor ovlivňoval své svěřence, takže po přijetí Mnichovské dohody v září 1938 studenti neváhali a vydali se demonstrovat na Žižkovo náměstí v Táboře. Pedagogové se naopak snažili svůj postoj dát najevo připomínáním významných českých osobností a důrazem na správné používání českého jazyka.

Začátek krize českého školství znamenal až vznik Protektorátu Čechy a Morava, během měsíců mezi březnem a zářím 1939 se nacistická správa postupně zbavovala svých nejvýraznějších odpůrců, z gymnázia proto nuceně odešel ředitel Prchlík, z reálky pak profesori Jindřich Bittner a Antonín Zeman. To, že se Tábor a velká část jeho obyvatel nesmířila s Protektorátem, vyšlo poprvé najevo v říjnu 1939, kdy proběhlo tzv. táborské povstání. Během rozsáhlé demonstrace na Žižkově náměstí špatně informovaní občané oslavovali domnělý konec války a porážku Němců. Naštěstí následné represe nebyly příliš rozsáhlé a neměly následky jako protinacistická demonstrace, která proběhla v Praze 28. října 1939.

Až nástup Reinharda Heydricha na pozici zastupujícího říšského protektora znamenal skutečnou hrozbu pro protektorátní školství. Na Heydrichův rozkaz došlo k uzavření několika středních škol, například kladenského gymnázia, důvodem byly nacistické projevy na daných ústavech. Vhodné podmínky pro omezení středních škol v Táboře nastaly v září 1941, kdy se místní reálka podle zákona MŠANO změnila na reálné gymnázium. V následujících dvou letech tak nacisté plánovali sloučení obou

institucí stejného typu, čímž došlo ke kýženému omezení. Nicméně tábořské střední školství dostalo největší ránu během heydrichiády v roce 1942, během níž gymnázium přišlo o ředitele Vincence Kubu, jenž byl popraven s obligátním vysvětlením „pro schvalování atentátu“.

Následující válečné roky se pak na škole nesly především v atmosféře strachu, kterou přizívoval z důchodu se navrátilší konfident SD František Hlaváč a Jaroslav Ryneš, ředitel obchodní školy působící ve stejné budově s gymnáziem. V září 1943 došlo ke sloučení obou tábořských gymnázií, v jehož důsledku se do vedení školy dostal kolaborant Hlaváč, který z této pozice mohl lépe sloužit okupační správě. Dalším účelným nástrojem v potlačování školství se stalo ztížené přijímací řízení a přísné zkoušky z německého jazyka. Nicméně ani takové podmínky nezabránily lidem, kteří se s nimi nesmířili, pomoci v případech, kdy mohli. Na tábořském gymnáziu to byl školní inspektor Wangler. Ten působil jako protiklad inspektora Wenera, spolupracovníka SD.

Spolu s tím, jak se vyvíjela válka v neprospěch Německa, byl znát uvolněnější postoj studentů i jejich profesorů. Především od roku 1944 již dávali najevo svůj postoj vůči nacistické okupaci, ať už se jednalo o odmítnutí odevzdání zimního oblečení nebo matematický vtíp na úkor ustupujících Němců. Veškeré zásahy mající za úkol paralyzovat tábořské gymnázium se v konečném důsledku minuly účinkem a škola byla po válce stejně kvalitním ústavem, jako před ní. Vděčí za to především práci členů pedagogického sboru, jenž s výjimkou ředitele Hlaváče a jednoho nejmenovaného profesora, vždy podporoval ve studentech vlastenecké cítění.

Během války na škole působil několik osob napojených na protinacistický odboj. Hned v prvních měsících války se většina protiněmecky laděných lidí připojila k vojenské nebo civilní složce ON. Po jejím ochromení v roce 1942 zbývající členové tábořského odboje přešli pod skupinu nazývanou Vacek-Červinka, působící v okolí Borotína, kde uplatňovali především partyzánský typ odporu. Aby mohla právě borotínská sekce bezpečně komunikovat s Táborem a následně i Prahou, využívala rychlé spojky, jež představovalo několik studentů tábořského gymnázia. Po hromadném

zatýkání v roce 1943 ovšem všichni zapojení byli odhaleni, v případě velících členů odboje rozhodli nacisté o popravě. Jejich rodiny, ať už se aktivně zapojily do protinacistické činnosti či nikoliv, byly uvězněny v koncentračních táborech.

Neprodleně po válce začalo vedení školy i MNV v Táboře pracovat na odčinění všech škod způsobených během okupace, nicméně se v této době začínají projevovat prokomunistické tendence. První poválečné školní roky tak představovaly pouhé intermezzo před dalším obdobím nesvobody v poúnorové republice. V letech po roce 1948 úroveň školy na nějakou dobu upadla, především kvůli polytechnizaci a povinným školním brigádám ve výrobních závodech. K její obnově došlo až ve druhé polovině 60. let.

V rámci regionálních dějin Tábora může být téma historie místního gymnázia dále zpracováváno. Zajímavým by mohlo být sledování vývoje této instituce v poúnorovém Československu. Především v současné době atraktivní období kolem roku 1968, ve kterém je možné pracovat s metodou orální historie a získat tak vzpomínky jednotlivých pamětníků této doby.

12 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Nepublikované prameny

Státní okresní archiv Tábor, fond František Benda, *Dvě vzpomínky*.

Státní okresní archiv Tábor, fond Gymnázium Tábor (1849) 1851–2003, kniha č. 167.
Dějiny reálného gymnasia v Táboře 1863–1949.

Státní okresní archiv Tábor, fond Gymnázium Tábor (1849) 1851–2003, inv. č. 139,
Oběžníky pro sbor.

Státní okresní archiv Tábor, fond Hojdar Jaroslav, PhDr., kar. 1, inv. č. 6, *HOJDAR, Jaroslav: Tu cestu bych šel znovu*.

Státní okresní archiv Tábor, fond Jaroslava Hojdara, kar. 9, inv. č. 177, *Historie odboje Táborité*.

Státní okresní archiv Tábor, fond Jedenáctiletá střední škola Tábor (Reálka) 1901–1960 (1980), kniha č. 2. *Kronika c. k. reálných škol v Táboře od r. 1900*.

Státní okresní archiv Tábor, fond Městský národní výbor Tábor, (1867) 1945–1990 (1991), kniha II. *Pamětní kniha města Tábora*.

Periodika

Táborské gymnázium slavilo sto let své historické budovy. In: *Táborsko*. Roč. 10, č. 39 (27. 9. 2006), s. 12.

Výroční zprávy

Výroční zpráva Masarykova státního reálného gymnasia v Táboře za školní rok 1947–1948, Tábor 1948.

Výroční zpráva Státního reálného gymnasia v Táboře Masarykovo náměstí za školní rok 1946/47, Tábor 1947.

Výroční zpráva Státního reálného gymnasia v Táboře za školní rok 1938–1939, Tábor 1939.

XXXIV. Výroční zpráva Státní reálky v Táboře za školní rok 1938–1939, Tábor 1939.

XXXV.–XLII. Výroční zpráva státního reálného gymnasia v Táboře Riegrovo nám. za školní roky 1939/40–1946/47, Tábor 1949.

Kvalifikační práce

CÍCHOVÁ, Pavlína, *Historie Gymnázia Pierra de Coubertina v Táboře*, Plzeň 2017. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni. Fakulta pedagogická.

Literatura

DOLEŽAL, Jiří. *Česká kultura za protektorátu: školství, písemnictví, kinematografie*, Praha, 1996.

DVOŘÁK, Otomar. *Tábor - tajemné město nad Lužnicí*, Praha 2017.

HANIBAL, Jiří. *Vzpomínky*. In: *Gymnázium Tábor: almanach ke 125. výročí založení školy*, Tábor 1987, s. 105 – 108.

HELMICHOVÁ, Šárka. *Statečné ženy, o kterých se málo ví*. Praha 2003.

HEŘMÁNEK, Svatopluk. *Vzpomínky*. In: *Gymnázium Tábor: almanach ke 125. výročí založení školy*, Tábor 1987, s. 97–100.

HOJDAR, Jaroslav. *Táborské popraviště: Heydrichiáda v jižních Čechách*, Tábor 2012.

HOJDAR, Jaroslav. *Vyprávění válečného kluka: kronika protinacistického odboje na Táborsku*, Praha, 2014.

CHLÁDKOVÁ, Ludmila, *Vzpomínka na Věru Žahourkovou*. In: *Terezínské listy: sborník Památníku Terezín, Terezín 2016*, s. 150–152.

KASPER, Tomáš, KASPEROVÁ, Dana, *Dějiny pedagogiky*, Praha 2008

- KLÍNKOVÁ, Hana, AUGUSTA, Pavel, (eds.), *Kniha o městě Tábor*, Praha 2001.
- KOHOUT, Jiří. *V době 2. světové války a krátce po ní*. In: Gymnázium Pierra de Coubertina Tábor : almanach ke 150. výročí založení školy 1862-2012. Tábor, 2012, s. 37–38.
- KOŘALKA, Jiří. *Táborské reálné gymnázium v letech nacistické okupace*. In: Gymnázium Tábor: almanach ke 125. výročí založení školy, Tábor 1987, s. 31–34.
- MATĚJKA, Josef, *Borotín v odboji v letech 1939–1945*, Borotín 1945.
- NAKONEČNÝ, Milan. *Vzpomínky na reálné gymnasium v Táboře*. In: Gymnázium Pierra de Coubertina Tábor : almanach ke 150. výročí založení školy 1862–2012. Tábor 2012, s. 12–19.
- STIBALOVÁ, Kateřina. *Přijímací zkoušky na gymnáziu v průběhu století*. In: Gymnázium Pierra de Coubertina Tábor : almanach ke 150. výročí založení školy 1862–2012. Tábor 2012, s. 44–47.
- SVOBODA, Jaroslav, *Školství v období protektorátu*, České Budějovice 2010.
- ŠPRINGL, Jan, *Kuratorium pro výchovu mládeže a antisemitský aspekt jeho snažení*. In: Tereziánské listy: sborník Památníku Tereziína. Ústí nad Labem 1970, s. 125–134.
- ŠUSTOVÁ, Magdalena, *Inspektor Gustav Werner a jeho vliv na fungování českých středních škol v Protektorátu Čechy a Morava*. In: Historia scholastica 2, 2016, 2, s. 21–35.
- TAYLOR, Blaine, *Hitlerovi inženýři: Fritz Todt a Albert Speer: hlavní stavitelé Třetí říše*, Praha 2015.
- TECL, Rudolf. *Prvá léta po osvobození*. In: Gymnázium Tábor: almanach ke 125. výročí založení školy, Tábor 1987, s. 35–38.
- VANDROVCOVÁ Jitka, VANDROVCOVÁ Lenka, (eds.), *Velké návraty, aneb, Jak žili jsme v Táboře před sto lety*, Tábor 2018.

ZEMAN, Dobroslav. *Tehdy v Táboře*. In: Gymnázium Pierra de Coubertina Tábor : almanach ke 150. výročí založení školy 1862–2012. Tábor 2012, s. 226.

Internetové zdroje

DRDA, Jan, Němá barikáda [online]. Knihovna Jana Drdy Příbram, 2014 [cit. 2018-11-10]. Dostupné z www.kjd.pb.cz/eknihy.

Heydrichiáda a jižní Čechy. In: Tábořský deník [online], [cit. 2018-11-11]. Dostupné z: https://taborsky.denik.cz/zpravy_region/tema-deniku-heydrichiada-a-jizni-cechy-20120526.html.

Historie společnosti. In: Kovosvit MAS [online], [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: <https://www.kovosvit.cz/o-spolecnosti/historie-spolecnosti.html>.

Lípa svobody. In: Stromy svobody 1918–2018. [online], [cit. 2018-10-10]. Dostupné z: <https://www.stromysvobody.cz/DetailStromu.aspx?id=760>.

MUDr. Vladimír Krajina. In: Paměť národa [online], [cit. 2019-04-10]. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/krajina-vladimir-1947>.

O firmě. In: OMNIPOL [online], [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: <http://omnipol.com/cz/o-firme>.

Operace BIVOUAC. In: Vojenské jednotky [online], [cit. 2019-04-10]. Dostupné z: <https://jednotky.webnode.cz/ceske-paraskupiny/operace-bivouac>.

Poslední budějovický kat. In: Severní Českobudějovicko [online], [cit. 2019-04-05]. Dostupné z: <http://severniceskobudejovicko.cz/2015/08/17/posledni-budejovicky-kat>.

Protipožární hlídky (Brandwache). In: Školákem v Protektorátu [online], [cit. 2019-03-12]. Dostupné z: <https://skolakemvprotektoratu.pamatnik-terezin.cz/index.php/protiletecka-obrana-a-ochrana/8-stedni-kola/protiletecka-obrana-a-ochrana/197-text-2>.

Sběrové akce. In: Školákem v Protektorátu [online], [cit. 2018-11-12]. Dostupné z: <https://skolakemvprotektoratu.pamatnik-terezin.cz/index.php/sbrove-akce30>.

Školství za Protektorátu. In: Školákem v Protektorátu [online], [cit. 2019-03-20]. Dostupné z: <https://skolakemvprotektoratu.pamatnik-terezin.cz/index.php/kolstvi-za-protektoratu>.

Táborští svobodní zednáři. In: Husitské muzeum v Táboře [online], [cit. 2018-10-10]. Dostupné z: <http://www.husitskemuzeum.cz/taborsti-svobodni-zednari/>.

Věra Žahourková. In: Paměť národa [online], [cit. 2019-04-10]. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/zahourkova-vera-20080615-0>.

13 RESUMÉ

This diploma thesis is focused on the history of the grammar school in Tábor between the years 1938 and 1948. It describes the development of this institution during the period after the Munich Agreement, in the Protectorate of Bohemia and Moravia and in the period after the war. There are also mentioned personalities who played a significant role at this time, be it teachers or students. Above all, archival sources, annual reports of the school and professional literature were used.

The thesis is divided into nine chapters. The first one describes the development of the school since its foundation in 1862 to the 1930s. The following seven chapters deal with the history of the school in the set periods and the changes that the grammar school in Tábor suffered during this time. The individual chapters are divided by events affecting the school. The first one captures the vents at the grammar school from the Munich Agreement until the outbreak of World War II. Another chapter is focused on the first two years of the war. A separate chapter is devoted to the time when Reinhard Heydrich operated in the Protectorate. The following chapter describes how the grammar school coped with the losses it suffered in the previous year. The next part describes the merge of two Tábor grammar schools which led to the limitation of the number of students. The section devoted to the last school year of the war is divided into two parts, the first deals with events affecting the school until May of 1945, such as total deployment or retreat of the German army. The second part is devoted to the May liberation by the Red Army and the return of regular teaching. The last chronological chapter is divided into three sections, each of which is devoted to one post-war year. The first one describes how the grammar school coped with the aftermath of the war, the next one represents a single school year unchanged. The third one describes the changes in the school year of 1947 and 1948, especially the takeover of the Communist party and the consequences of this event at the school. The final part is devoted to the personalities associated with the school.

14 PŘÍLOHY

Seznam obrazové přílohy

Obr. 1: Budova gymnázia na Klášterním náměstí v roce 1939

Obr. 2: Budova reálky (reálného gymnázia) na Riegrově náměstí v roce 1939

Obr. 3: Cvičení Kuratoria na tábořském stadionu

Obr. 4: Manifestace v Táboře 20. června 1942

Obr. 5: Třídní kniha septimy z roku 1944/1945 a její poválečná úprava

Obr. 6: Příjezd prezidenta Edvarda Beneše do Tábora v roce 1945

Obr. 7: Sovětští vojáci na hlavním velitelství v budově gymnázia na Riegrově náměstí

Obr. 8: Ředitel František Prchlík

Obr. 9: Popravený ředitel Vincenc Kuba

Obr. 10: Přehled počtu studentů na gymnáziu v letech 1939–1945

Obr. 1: Budova gymnázia na Klášterním náměstí v roce 1939

Zdroj: Gymnázium, počátek okupace, *Digitální archiv Šechtl a Voseček*. Dostupné z: <https://sechtl-vosecek.ucw.cz/cml/35mm/film35mm7610.html>.

Obr. 2: Budova reálky (reálného gymnázia) na Riegrově náměstí v roce 1939

Zdroj: Z Křížíkova náměstí ke Komerční bance za 2. světové války, *Digitální archiv Šechtl a Voseček*. Dostupné z: <https://sechtl-vosecek.ucw.cz/cml/35mm/film35mm2155.html>.

Obr. 3: Cvičení Kuratoria na tábořském stadionu

Zdroj: Cvičení Kuratoria Tábor, okupace, kinofilm, *Digitální archiv Šechtl a Voseček*.

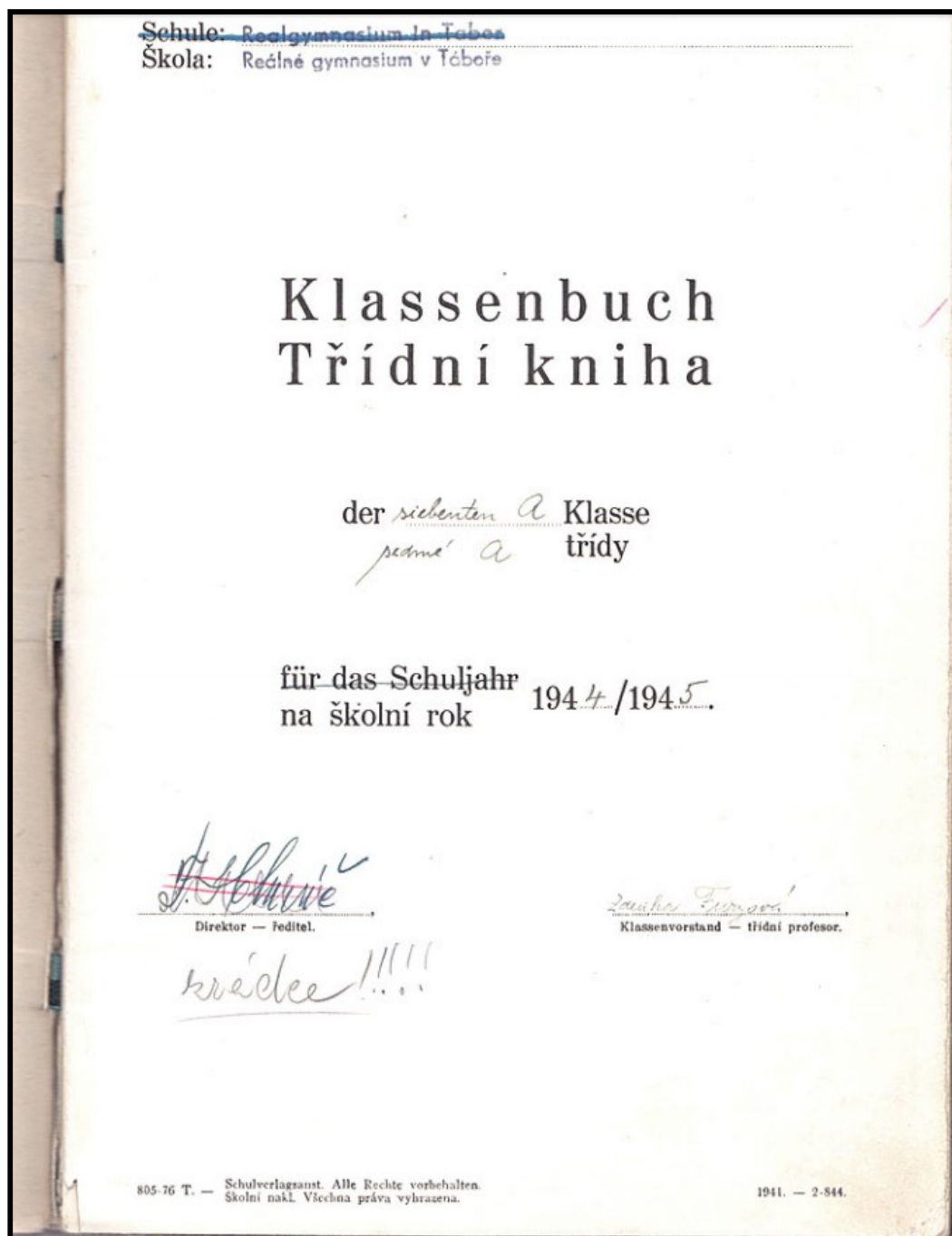
Dostupné z: https://sechtl-vosecek.ucw.cz/cml/dir/35mm_kuratorim_tabor.html.

Obr. 4: Manifestace v Táboře 20. června 1942

Zdroj: Proslov za okupace, *Digitální archiv Šechtl a Voseček*. Dostupné z: <https://sechtl-vosecek.ucw.cz/cml/35mm/film35mm6791.html>.

Obr. 5: Třídní kniha septimy z roku 1944/1945 a její poválečná úprava

Zdroj: Státní okresní archiv Tábor, fond Gymnázium Tábor (1849) 1851–2003, inv. č. 7, kniha č. 131.

Obr. 6: Příjezd prezidenta Edvarda Beneše do Tábora v roce 1945

Zdroj: Prezident E. Beneš v Táboře 1945, Křižíkovo náměstí, *Digitální archiv Šechtl a Voseček*. Dostupné z: <https://sechtl-vosecek.ucw.cz/cml/fotografie/foto0962.html>.

Obr. 7: Sověští vojáci na hlavním velitelství v budově gymnázia na Riegrově náměstí

Zdroj: Sověští důstojníci v Táboře květen 1945, *Digitální archiv Šechtl a Voseček*. Dostupné z: <https://sechtl-vosecek.ucw.cz/cml/desky/deska8534.html>.

Obr. 8: Ředitel František Prchlík

Zdroj: *Výroční zpráva Státního reálného gymnasia v Táboře za školní rok 1938–1939*, Tábor 1939.

Obr. 9: Popravený ředitel Vincenc Kuba

Zdroj: Ředitel reálného gymnázia Vincenc Kuba, *Digitální archiv Šechtl a Voseček*.
Dostupné z: <https://sechtl-vosecek.ucw.cz/cml/fotografie/foto3445.html>.

Obr. 10: Přehled počtu studentů na gymnáziu v letech 1939–1945

Školní rok	Třída	1939 až 40		1940 až 41		1941 až 42		1942 až 43		1943 až 44		1944 až 45	
		1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2
I	A	32	28	49	48	40	36	32	32	32	32	44	47
	B	33	32	-	-	-	-	-	-	32	28	-	-
II	A	38	38	30	29	48	45	36	35	38	37	33	32
	B	38	37	30	31	-	-	-	-	39	38	33	35
III	A	48	47	35	37	34	33	41	39	32	31	41	41
	B	42	43	36	34	29	29	-	-	35	35	40	44
IV	A	38	36	41	41	38	34	28	26	36	34	37	35
	B	36	36	41	41	38	34	28	24	28	29	38	40
	C	37	37	-	-	-	-	-	-	30	30	-	-
V	A	39	39	32	31	23	31	35	33	34	34	37	42
	B	39	39	32	31	-	-	-	-	37	36	37	45
VI	A	35	32	37	37	35	35	24	23	31	31	34	33
	B	38	38	36	35	34	33	-	-	32	31	33	42
	C	38	38	-	-	32	31	-	-	-	-	-	-
VII	A	32	32	34	34	35	35	36	35	22	22	31	36
	B	32	32	30	30	33	33	37	38	26	26	31	36
	C	-	-	35	35	-	-	-	-	24	24	-	-
VIII	A	-	-	-	-	-	-	-	-	35	-	21	33
	B	-	-	-	-	-	-	-	-	38	-	26	32
	C	-	-	-	-	-	-	-	-	24	-	24	35
	D	-	-	-	-	-	-	-	-	22	22	-	23
Hoši		420	411	387	325	331	310	243	232	451	377	416	509
Dívky		175	178	142	151	100	99	24	53	176	143	124	122
Celkem		595	584	529	476	431	409	297	285	627	520	540	631

Zdroj: XXXV.–XLII. Výroční zpráva státního reálného gymnasia v Táboře Riegrovo nám. za školní roky 1939/40–1946/47, Tábor 1949.